

הישיבה השלוש-מאות-ושתיים של הכנסת האחת-עשרה

יום שלישי, כ' באדר התשמ"ז (3 במרס 1987)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:01

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ד' בן-מאיר:

חברי הכנסת, אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.

הודעה לסגנית מזכיר הכנסת.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחה

היום על שולחן הכנסת:

ב. הצעת חוק הרשויות המקומיות (שימוש ארעי במגרשים ריקים), התשמ"ז — 1987 * (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היושב-ראש, רוב חברי הבית היושבים פה עכשיו הם חברי ועדת הפנים ואיכות הסביבה.

דב שילנסקי (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):

גם היושב-ראש הוא חבר ועדת הפנים ואיכות הסביבה. אומנם לא היה לי נעים להחמיא לאיש העושה עתה כיושב-ראש הישיבה, אבל הדברים הוכנו עליידי לפני שידעתי מי יהיה היושב-ראש.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה רבה. כידוע, איש מאתנו אינו מחוסן מפני מתמאות.

רבתי חברי הכנסת, הצעת החוק הזאת מוגשת ללא הסתייגויות. משום כך, אנחנו נצביע בקריאה שנייה על כל הסעיפים, מ"ד עד 19. מי בעד אישור כל הסעיפים, מ"ד עד 19 — ירים את ידו.

ה הצ ב ע

סעיפים 1 עד 19 נתקבלו.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אני קובע בזאת שהצעת החוק אושרה בקריאה שנייה. אנחנו עוברים להצבעה בקריאה שלישית. מי בעד הצעת החוק בקריאה שלישית?

ה הצ ב ע

חוק הרשויות המקומיות (שימוש ארעי

במגרשים ריקים), התשמ"ז — 1987, נתקבל.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אני קובע בזאת שהחוק נתקבל בקריאה שלישית.

אני מודה לך, אדוני, יושב-ראש ועדת הפנים ואיכות הסביבה. אני מאחל לך ולוועדה שלך המשך עבודה פורייה עד תום הכנסת הזאת.

דב שילנסקי (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):

תודה רבה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה ליושב-ראש ועדת הפנים ואיכות הסביבה. אדוני

* "דברי הכנסת", חוב' י"ז, עמ' 1760; נספחות.

ג. הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון מס' 25), התשמ"ז — 1987 *
(קריאה ראשונה)

הכנסת יאיר צבן. זהו דיון בקריאה ראשונה, ולכן יעמדו לרשות כל חבר כנסת 10 דקות.

אמנון לין (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מבקש להתייחס לסעיף 1 בהצעת חוק זו, הנוגע לשילובם של אנשי שירות הביטחון והמוסד במסגרת החלה היום על חיילי צה"ל. אני חושב, שזכות גדולה היא לכולנו להתייחס לאנשי שירות הביטחון והמוסד ולהעניק להם את הזכות שאנחנו חייבים להעניק להם בשל העבודה הגדולה שהם עושים ובשל החוב הגדול שאנחנו חבים להם כעבור מסירותם ופעילותם במישור הביטחוני. חברי הכנסת, קשה מאוד להניח שננגח בצורה אחרת, קשה גם להבין, מדרע עד כה לא הוצעה הצעת חוק זו לכנסת.

אנשי שירות הביטחון ואנשי המוסד הם חיילים עלומים בשירות המדינה. לעתים קרובות הם נמצאים בסכנות לא-פחותות מהסכנות שבהן נתונים החיילים בגזרות. הם נמצאים באותם זחל"מים עם החיילים, הם נמצאים באותם ג'יפים עם החיילים, הם נמצאים באותם מוצבים עם החיילים. יחידה זאת: לעתים קרובות הם נשלחים לבצע משימות הכרוכות בסכנת חיים ממשית; אילו רק רבים מאתנו היו מעלים על הדעת, באיזה חירוף נפש פועלים לעתים אנשי שירות הביטחון והמוסד במילוי משימותיהם.

היעלה על הדעת, שחיילים עלומים אלה לא יזכו לכל היתרונות, או הזכויות, שחיילי צה"ל זוכים להם במקרים מסוימים? ומדוע יכול המחוקק הישראלי להעלות על הדעת, שתהיה הבדלה בין חיילים אלה לאחרים? אני לא מעלה על הדעת, שיעמוד כאן מישור מאתנו ויאמר, שלחיילים העלומים האלה העובדים בשירות המדינה לא מגיע להיכלל במסגרת הזכויות החלות על חיילי צה"ל במקרים אלה או אחרים.

להעלכתי, צדקה ממשלת ישראל שהגישה לפנינו את החוק הזה, ואנחנו, חברי הכנסת, חייבים לכבד את ההצעה ולהעביר אותה להכנה לקריאה שנייה ושלשית לוועדה.

אבל, לא אפסור עצמי רק בהודעה קצרה זו, אלא אנצל הזדמנות זו כדי להוסיף כמה דברים.

חברי הכנסת, בתקופה האחרונה היו כמה אירועים שגרמו הרבה מאוד מכאובים לאנשי שירות הביטחון. לעתים קרובות הרשו לעצמם כמה מחברי הכנסת לשלח חצים — הייתי אומר — שלוחי רסן נגד אותם חיילים עלומים העובדים בשירות שלנו במילוי משימות קשות מאוד. אפילו חשבו שיש צורך והצדק מחייב לבקר מעשה זה או אחר או פעולה זו או אחרת של חיילים עלומים אלה, ובעיקר של מפקדיהם, הרי כאשר אנחנו עוסקים בנושא כל כך רגיש כנושא שירות הביטחון והמוסד אסור לנו להרשות לעצמנו, תוך כדי מחיכת ביקורת, לזעזע את השלוחות החיוניות כל כך של מדינה הנמצאת במצב של מצור, של מדינה הנמצאת במצב של התגוננות מתמדת נגד עם שחרט על דגלו את השמדתה.

השלוחות האלה הן שלוחות חיוניות לקיומה של מדינת ישראל ולביטחונה. על כן אני מנצל הזדמנות זו, שבה אני עושים מעשה כל כך חשוב וחיוני, כדי לומר מעל במה זו לאנשי שירות הביטחון הכללי ולאנשי המוסד, שהכנסת ברובה

היור"ד בן-מאיר:

חברי הכנסת, נעבור עכשיו להצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון מס' 25), התשמ"ז — 1987. אני מזמין את סגן שר האוצר להגיש את הצעת החוק בקריאה ראשונה.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבד להביא לאישור הכנסת בקריאה ראשונה את חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון מס' 25), התשמ"ז — 1987.

חוק שירות המדינה (גמלאות) [נוסח משולב], התשל"ז — 1970, חל על עובדי מדינה קבועים, ומפורטים בו מכלול תנאי הפרישה והגמלאות החלים עליהם. בין השאר, קיימות בחוק הוראות שילוב בין הוראותיו לבין הוראות חוקי השיקום לעניין זכויות עובד מדינה הזכאי לגמלאות על-פי כל אחד מהחוקים האמורים. שילוב זה מתבטא בהגבלות שונות על קבלת מלווה שתי הגמלאות: כך, לדוגמה, עובד הזכאי לגמלה לפי חוק הגמלאות ולגמלה על-פי חוקי השיקום רשאי לבחור בין קבלת מלווה הגמלה לפי חוקי השיקום לבין קבלתה לפי חוק הגמלאות בתוספת רבע מהגמלה לפי חוקי השיקום, ובלבד ששירת במדינה חמש שנים והוא בעל דרגת נכות של 25% לפחות.

במקביל לשילוב זה קיים שילוב בין הוראות חוק שירות הקבע בצה"ל (גמלאות) [נוסח משולב], התשמ"ה — 1985, לבין הוראות חוקי השיקום, לעניין זכויות חייל צבא הקבע הזכאי לגמלאות על-פי חוק צבא הקבע ועל-פי חוקי השיקום, אלא שמצבם של משרתי צבא הקבע הזכאים לגמלאות משני המקורות טוב ממצבם של עובדי המדינה מבחינת תומרת ההגבלות. הוא הדין בשוטרים ובסוהרים שמצבם שפר יותר.

ההבדלים האלה נובעים מן העובדה, שהמחוקק הכיר בכך שיש בשירות הציבורי גופים אשר תנאי העבודה של עובדיהם שונים בטבעם מתנאי העבודה האופייניים לעובדי המדינה הרגילים, ואופי שונה זה מצדיק יצירת מסגרות שונות וייחודיות בכמה תחומים. בין היתר, הכיר המחוקק בשירות בצה"ל, במשטרה ובכתי"רסווד כשירות בעל אופי מיוחד, מחמת היקף האחריות, תומרת המשמעת וריבוי הסיכונים הנכונים בו.

הצעת החוק שלפנינו באה להחיל את ההוראות הקיימות לגבי החוקים הנוגעים לחיילי צבא הקבע גם על עובדי שירות הביטחון והמוסד למודיעין ולתפקידים מיוחדים, בכל הנוגע לפגיעה בזמן השירות ועקב השירות.

כמו כן, ברצוני להזכיר לחברי הבית, שבשעתנו היינו המנוח עוזי פיינגרמן ואנוכי היוזמים להחלת תוספת שק"ד — שטחים קרמיים — שבתחילה היתה מיוחדת לחיילי צבא-הגנה לישראל, על עובדי שירות הביטחון, שבהיותם כשטחים מוטלים עליהם מאמץ, אחריות, משמעת, ולצערנו גם סיכון לא פחותים מאלה המוטלים על חיילים לובשי מדים.

אבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת העבודה והרווחה.

היור"ד בן-מאיר:

תודה. אנחנו נגישים לדיון. רשות הדיבור לראשון המשתתפים בדיון, חבר הכנסת אמנון לין, ואחריו — לחבר

* רשומות (הצעות חוק, חוב' 1820).

אם מסיבה כלשהי משתנה תשלום התגמול הזה, אין הרשות המשלמת חייבת בהצמדה מלאה של ערך התגמול לאזרח. ההצמדה מוגבלת לשנתיים אחורה. הדבר הזה הוא בלתי נסבל. אנחנו בעצמנו חוקקנו את החוק הזה ועלינו לחקן זאת. כאשר חייב האזרח למדינה עליו לפרוע את החוב עם הצמדה מלאה, לעתים בתוספת ריבית, מרגע שהחוב הזה נוצר עד רגע פירעונו. באותה מידה, כאשר המדינה או מוסד ממלכתי חייבים לאזרח, עליהם לשלם לו ולהחזיר לו את התגמול בערכו הריאלי המלא, על-פי ערכו הממשי ביום היווצרות העילה לתשלומו.

וההערה השלישית והאחרונה — ארגון היושבי-ראש, חברי הכנסת, העורכים מקרקרים מעל הגגות שבאוצר "מתבשל" כוונה רעה לשנות סעיף אחד בחוק תגמולים ושיקום, ולהעלות את סף המעבר מהיוון של גמלת נכות או שיקום לקצבה חודשית מ-10% ל-20%, אולי 25%. אני יודע את הטעמים לכך, זה יחסוך הרבה ביוקורטיה. אבל אני רוצה להזהיר אותנו: המציאות, במיוחד של השנים האחרונות, הוכיחה שעם נכים, גם עם נכי ביטוח לאומי, גם עם נכי עבודה, גם עם נכי מערכת הביטחון, צריך להקפיד מאוד. אני הייתי כמעט מונע כל היוון. אנחנו נתקלים לעתים מזומנות באנשים אומללים, בנכים, שבאים אליך 10-20 שנים לאחר שהיוונו חלק גדול מזכונתם. הווי אומר, במקום להגיע להסדר המקובל של קבלת קצבה שממנה יוכלו לחיות עד מאה ועשרים, עד יום מותם, הם מהווים חלק מהקצבה, וכפי שאומרים החברה הצעירים: הם מקבלים אותו ב"בוכסה" אחת גדולה, ואחר כך נשארים עם קצבה קטנה. הדבר הזה גורם לאומללות. אני מזהיר מפני מגמת ההיוון, גם כשמדובר בקצבות קטנות. בוועדת העבודה והרווחה נציע לכם להיות עירניים מאוד לשאלת ההיוון.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת רן כהן — הוא איננו באולם. חברת הכנסת חייקה גרוסמן — איננה. חבר הכנסת יצחק ארצי — איננו. חבר הכנסת אוריאל לין — איננו. רשות הדיבור לחברת הכנסת אורה נמיר, בבקשה.

חברי הכנסת, אני מעלה שוב את הנושא הזה של חברי כנסת שנרשמים לרשות הדיבור ואינם באים למלא את חובתם. אני אצטרך להעלות את זה פעם נוספת בפני יושבי-ראש הכנסת.

שבח וייס (המערך):

ברשותך, ארגון היושבי-ראש, לא אחת אנחנו נרשמים לרשות הדיבור על חוקים, אלא שהם אינם נדונים ביום שבו הם היו אמורים להידון, והיוון כהם מתקיים ביום אחר. זה קורה משום שסדר-היום של הכנסת משתנה. על כן, באופן אובייקטיבי קורה מה שקרה עכשיו.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אני מקבל את ההערה שלך. אני רוצה רק להוסיף, שכל חברי הכנסת יודעים ישי ישיבת מליאה משעה 16:00 עד חום סדר-היום, וחובתם להיות פה ולעקוב אחרי סדר-היום. לשם כך הם חברי הכנסת.

בבקשה, חברת הכנסת אורה נמיר, אתריה ידבר חבר הכנסת בני שליטא.

אורה נמיר (המערך):

ארגון היושבי-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני שמחה ששבוע אחר שבוע הממשלה מעלה לדיון בכנסת שתי הצעות חוק הדנות בעיוותים הקשורים בנפגעי מערכת הביטחון. לפני

יודעת להוקיר, ללא כל ספק, את פעולתם של אותם חיילים עלומים בשירות המדינה, והכנסת, בהזדמנות זו שהיא משלבת את החיילים האלה במסגרת הקשורה בצה"ל, רוצה גם לומר שאנחנו מתייצבים מאחוריהם, שאנחנו רואים אותם כחיילים שכולנו חבים להם חוב גדול בעבור פעולתם ומסירותם והקרבנות למען המדינה.

אני מציע להעביר הצעת חוק זו לוועדה, להכנתה לקריאה שנייה ושלישית.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. חברי הכנסת, סגרתי את רשימת הנואמים. רשות הדיבור לחבר הכנסת יאיר צבן, ואחריו — לחבר הכנסת רן כהן.

יאיר צבן (מפ"ס):

ארגון היושבי-ראש, חברי הכנסת, אני חושב שההגיגין וההגינות מחייבים לתמוך בהצעת החוק הזאת מעבר לכל ריכוז ולכל חילוקי דעות שיכולים להיות על המדיניות המנחה את מי שמפעילים את שירותי הביטחון במגזרים השונים של החיים שלנו.

אנחנו, כמו כל מדינה מודרנית בעולם ויותר מהרבה מדינות בעולם, זקוקים למערכות שונות ומגוונות של שירותי ביטחון. מהם גלויים, מהם חצי גלויים ומהם סמויים. זאת היא גזירת קיום שאנחנו חיים בה. בשנים האחרונות היינו עדים לחשיפת ליקויים רציניים, ליקויים חמורים, במערכת הזאת. להערכתי, חלקם נבעו ממערכת מדינית שהנחתה את השירותים הללו לדרך עקלקלה. פה ושם ייתכן שהיו גם גילויים של הסתבכות במערכת עצמה. אבל, כל ביקורת שתהא על המדיניות המנחה את השירותים האלה, ועל גילויים של עיוותים אלה או אחרים בפעולת שירות זה או אחר, אינה יכולה לשלול את נקודת המוצא העקרונית, שהאנשים הפועלים בשירותים הללו פועלים בחזית אחת עם גורמים אחרים המופקדים על ההגנה, על הביטחון ועל החיים במדינת ישראל. לכן, מבחינה מסוימת אפשר ואולי להתפלל, שהצעת תיקון זו תובאה לכנסת רק בשנת 1987.

אני רוצה להעיר שלוש הערות לצורת לגופם של הדברים. החוק הזה מעורר בעקפין את השאלה של הוועדות הרפואיות הקובעות את דרגת הנכות, משום שהוא נותן לאיש שירות הביטחון, שהפך לנכה, את האופציה לבחור בין ועדה רפואית הקובעת נכות של עובדי מדינה מן המניין, ובין ועדה רפואית הקובעת נכות לפי חוק תגמולים ושיקום של מערכת הביטחון. אני מניח שרוב האנשים האימללים שייקלעו למצב זה עקב נכות יעדיפו את האופציה של ועדות נכות של מערכת הביטחון. כל זה בא לומר לנו, שנושא הוועדות הרפואיות, גם במישור של מערכת הביטחון, גם במישור של נציבות שירות המדינה, גם במישור של הביטוח הלאומי, טעון ארגון מחדש. מפני שסביב הוועדות הרפואיות יש סבל רב וסחבת גדולה. ואנחנו מדברים באנשים שלגבי רובם מוכחת, בסופו של דבר, נכותם. לעתים נכות קשה. ועלינו לדעת לקצר את נתיב הייסורים שלהם.

הערה שנייה שאני מתכוון להמשיך ולהעירה בכל מקרה שנעסוק בנושאים של תגמולים, תגמולים לנכים או כל תגמולים אחרים: אנחנו חייבים לחקן את העיוות במצב התיחקי הקיים, שעל-פיו פועלת המדינה, או המערכת הממלכתית. בין שמדובר בקופת האוצר, בין שמדובר בביטוח הלאומי, ובין שמדובר בפונקציות ממלכתיות אחרות — שעה שהפונקציות הללו חייבות בתגמול כלשהו לאזרח על-פי חוק,

מוסדר. זה נראה לי כל כך טבעי שהעניין מוסדר, שכאשר קראתי את הצעת החוק חשבתי שחלה פה איוו טעות או מדובר בתיקון טכני. אומנם, אנחנו בדרך כלל אומרים: טוב מאוחר מאשר אף פעם, אבל לא הייתי אומר שזה נכון לגבי קיום תפקיד של חקיקה ושל פרלמנטרים, ואם מותר לי, בתור חבר כנסת חדש יחסית — קדנציה שנייה, כאשר הקודמת הייתה קצרה ומקוצרת — לבוא ולהביע תמיכה. כלשהי על עמיתי ותיקי הכנסת ואולי על עמיתי ששירתו בזמנם בזרוע המבצעת, הרי אני תמה על כך שהעניין הזה לא הוסדר בעבר, אלא אם כן היה איזה סידור פורמלי.

ובכן, אנחנו צריכים לברך על כך, אנחנו צריכים להחיש את תהליך החקיקה, כדי להכניס את העניין למסלולו.

אבל, כמו בכל קריאה ראשונה, שאנחנו מוסיפים פה ושם הערות אחדות, שהן יותר בתחום הרעיוני, בתחום הפוליטי או בתחומים אחרים, אני רוצה להוסיף שתי הערות. הראשונה: אני מבקש להצטרף להערתה של חברת הכנסת אורה נמיר, שהיא חברת כנסת בעלת ניסיון מצטבר ועשיר מניסיוני שלי ומניסיונם של חלק מהחברים היושבים פה, ובמיוחד מזמן שהיא מכהנת כיושבת-ראש ועדת העבודה והרווחה, וישיבת-ראש דינמית מאוד, פעילה מאוד, של ועדה שהפכה בעצם לכולל המערכי של הכנסת הזאת.

אייר צבן (מ"ס):

כותל הדמעות.

שבח וייס (המערך):

כותל הדמעות.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אבל הכותל הזה גם נותן תשובות.

אורה נמיר (המערך):

תודה על המחמאות.

שבח וייס (המערך):

מאחר שאינני שומע תגובת מחאה מצד חבר הכנסת דנינו על כך שכותל אחר לא נותן תשובות — — —

היו"ר ד' בן-מאיר:

את זה לא אמרתי. אמרתי שהכותל הזה נותן תשובות.

שבח וייס (המערך):

זהו ועדה אשר ממלאת בעצם תפקיד של מנקו מחאות של מדינת ישראל, ויש משהו לא הגון בכך שארגונים חברתיים ומוסדיים, אשר צריכים לטפל בסדרה גדולה מאוד של בעיות, מצאו להם דרך לפרוק מעצמם חלק מעולה של המחאה הציבורית ולהטיל את הבעיות על כתפיהם של אורה נמיר וחבריה בוועדה; הם בוודאי נתקלו בבעיה של חוסר התקינות של פעולתן של ועדות אחרות, הצריכות להסדיר את ענייני הנהלות: סחבת, בחלקה מכוונת: ציניות; ריבוי ועדות, ובחוקף הריבוי גם שטחי הפקר וגם כפילויות וגם קריטריונים מאוד לא-אחידים. וכל זאת, כאשר בסך הכול מדובר באנשים שבדרכים שונות התאכזר אליהם גורלם, וברגע שזה קרה הם נעשו בנים למשפחה אחת של מוכי גורל.

אני לא נבהל מן הרעיון, שבמקרים כאלה ההסדרה החברתית היא אחידה, אפילו הסיבות לנכות הן שונות. את הפיצוי על ההבדלים ביין הסקטורים צריך לתת באמצעות המשכורת, הגמלאות וכיוצא באלה דברים. בכך אנו מוסיפים עוד קבוצה, אבל כל כך חשוב להוסיף אותה, שכלכל זה אני רק מצטרף להערה של חברתי אורה נמיר, וכמוכן להצעה להעביר את החוק הזה.

שבח וייס הכי שר הביטחון את תיקון מס' 16 לחוק משפחות חיילים שנספו במערכה, ובו הטבות לא-מבוטלות בהשוואה למצב הקיים היום לגבי אלמנות ולגבי ילדים יתומים. ועכשיו, לפי הערכתי, אנחנו באים לקיים מצווה חשובה מאוד של החלת הטבות אלו גם על עובדי שירותי הביטחון, העושים עבודתם יומם ולילה בסתר ובצנעה, ולא מעטים מהם נופלים בשעת מילוי תפקידם, כלא שמישהו מאתנו יודע זאת. יש לנו כלפי ציבור זה החובה המוסרית, הערכית והביטחונית הזאת.

אדוני היושב-ראש, ביקשתי את רשות הדיבור כדי להעיר בנושא שעדיין אינו מוסדר בחוק. אדוני סגן שר האוצר, בקשר לדיון על תיקון מס' 25 לחוק שירות המדינה (גמלאות) — שעל-פיו אנחנו באים להחיל את חוק הנכים ואת חוק משפחות חיילים שנספו במערכה גם על עובדי שירותי הביטחון האחרים — אני רוצה לבוא אליך כתביעה ובבקשה להסדיר נושא כאוב מאוד, שוועדת העבודה והרווחה אינה מצליחה להסדירו ואינה מצליחה לצאת מהמלכוד הנורא של משרדי הממשלה. היא אינה מצליחה לעשות זאת, משום שהעניין לא נקבע לא בחוק ולא בתקנות. זהו הנושא שאנחנו קוראים לו בשפת הילדים "הטרטורים" של הנכים בוועדות הרפואיות.

אני רוצה לציין, שלגבי נכי צה"ל, לשמחתנו, לגאווה ולגאווה, הדבר הזה אינו קיים. יש ועדות, הגישה אליהן קלה, הן קובעות, ואין מערערים על פסיקתן. אין הדבר כך לגבי נכים אחרים. נכון הוא שיש לנו מחויבות גדולה מאוד בראש ובראשונה לנכי צה"ל ולנכי מערכת הביטחון. אבל איננו יכולים להישאר אישיים גם כלפי אדם נכה שהגורל התאכזר אליו בכל צורה אחרת.

מה שקורה היום הוא, שבמסגרת הקיצוצים שנעשו עוד בתקציב הקודם. בתקציב המוסד לביטוח לאומי שם האוצר ידו על סעיף אחד, והוא ההופעות החוזרות, או הבדיקה החוזרת, או מתן האישורים לנכים לבדיקה מחודשת בוועדות רפואיות. אדוני סגן השר, אני מבקשת סליחה אם אשמע מקברית וצינית, אבל למרות ההתקדמות הרבה ברפואה, קשה להאמין שרגליהם של קטועי רגליים תחזורנה אליהם. מדובר בנכים שקיבלו אחוז נכות הגבוה ביותר עליידי ועדה רפואית, והיום הם נקראים שוב, כמעט בסיטונות, לוועדות הרפואיות, כאשר חלק גדול מהוועדות הללו מוריד להם את אחוז הנכות.

אדוני היושב-ראש, זה אומנם לא שייך לנושא שבו אנחנו דנים, הוא יועלה בוועדת העבודה והרווחה, ואני יכולה להבטיח, שכפי שהנושא שעלה בשבוע שעבר יידון כבר מחר בוועדה בשל החשיבות הרבה שאנחנו מייחסים לו, כך נדאג שגם נושא זה יטופל במהירות המרבית, ואם האוצר לא יקשה עלינו — אולי אפילו מהר יותר.

אני פונה אליך מעל דוכן הכנסת להיות היוזם ולשים קץ לבושה. לחרפה הזאת, שכך אנחנו נוהגים כלפי אנשים שאינם יכולים להחזיר את מה שאבד להם.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה רבה. חבר הכנסת בני שליטא — איננו כאלום. רשות הדיבור לחבר הכנסת שבח וייס.

שבח וייס (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אנחנו, כמוכן, נתמך בחוק הזה. אינני רואה איזה סימן של התנגדות לחוק אצל הדוברים שהיו לפני, ואני רוצה לתאר לעצמי שכך יהיה גם המצב אצל הדוברים שיופיעו אחרי. אני מוכרח לומר, שיש לי תמיכה מסוימת: עד עצם היום הזה הייתי משוכנע שהעניין

לגמלאות בגיל צעיר, 40 – 45 – 50 — הם מוחרמים על-ידי השירות הציבורי ועל-ידי משרד הממשלה, בכלל זה משרד הביטחון.

היור"ר ד' בן-מאיר:
באיזה מובן הם מוחרמים?

דוד מגן (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, אני אסביר. קצין צה"ל גמלאי הרוצה להתקבל לעבודה במשרד ממשלתי, אפילו במשרד הביטחון, מנות מלהשתתף במכרה, גם במכרה הקשור רק למשרד הביטחון.

אורה נמיר (המערך):
זה בדוק?

דוד מגן (הליכוד):
כן, גברתי.

היור"ר ד' בן-מאיר:
למה הוא מנות?

דוד מגן (הליכוד):
כי אלו ההוראות של נציבות שירות המרונה. הרברים בדוקים, והם חמורים, ולכן אני מעלה אותם. זוהי בדיוק השאלה שאני מבקש לשאול את סגן שר האוצר, ואשמח מאוד אם הוא יצליח לענות על כך עוד היום: מדוע קיים חרם כזה על גמלאי צה"ל?

אורה נמיר (המערך):
אדוני היושב-ראש, הרשה נא לי: חבר הכנסת מגן, הובא לידעתי שהוצעה דווקא הצעה לחוקק חוק שלפיו יעדיפו בכל המכרזים בראש ובראשונה את משוחררי צה"ל מבין הקצינים. אני מכירה את הצד השני של המטבע, ואני התנגדתי לזה. חשבתי שיש לנהוג לפי אותה אמת מידה לגבי משוחררי צה"ל ולגבי כל אדם אחר הניגש למכרז. אבל את מה שאמר חבר הכנסת מגן אני שומעת בפעם הראשונה, ואם הדברים הם נכונים, הרי זה חמור.

דוד מגן (הליכוד):
גברתי יושבת-ראש ועדת העבודה והרווחה, לא רק שאין העדפה של קציני צה"ל הרצים לעבוד בשירות הממשלתי על פני פונים אחרים, אלא בפירוש יש קיפוח. נקטתי דווקא דוגמה קיצונית ביותר של משרד הביטחון, אני כבר לא מדבר על משרדים אחרים, אבל אפילו למשרד הביטחון אין הם יכולים להתקבל כעובדים על-פי מכרז.

היור"ר ד' בן-מאיר:
אני לא רוצה להתערב בוויכוח, אבל דבר כזה לא יעמוד במבחן בג"ץ. איך יכול בכלל משרד ממשלתי להחליט שהוא אינו מקבל מישהו לעבודה, מה עוד שמדובר במשוחרר צה"ל? לכן מצאתי לנכון לשאול אותך, כי זה דבר חדש גם לי.

דוד מגן (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, העניין בדוק וברור. אני מקווה שסגן שר האוצר ישיב לנו על כך עוד היום.

היור"ר ד' בן-מאיר:
תודה. אני מבקש כאמת מסגן שר האוצר להתייחס בדברי תשובתו גם לנושא הזה.

רשות הדיבור לחברת הכנסת עדנה טולדור, ואחריה — לחבר הכנסת אריאל ירינשטיין.

מלה אחת על החבורה שבה אנחנו עוסקים: כשנים האחרונות ובחודשים האחרונים, אנתנו — מדוע אני צריך לומר "אנחנו" — חלק מאתנו, בלהט המערכה סביב עניין חמור שקרה, הנמך באופן סטריאוטיפי ובחיפזון את קומתה של קבוצה של גיבורים אלמונים, של קבוצת אליטה במובן החיובי, אליטה מיוחדת מאוד במינה. האליטים מלווה בדרך כלל בהתנשאות, בחשיפה, בחגיגת קבע בשער בת רבים, בקרנבלים של שביעות רצון עצמית. כאן מדובר על אליטים חבו, סמרי, כלתי חשוף, שעושה את שליחותו ברממה. כורכוח הכותש הזה היו מי שלא רצו להכיר בייחוד המורכב של סוג העבודה שלהם, שלעמים עובר ליד החוק ולעמים אף עובר אותו, ובשם איזה גלגלים מזור של להיות צודק מעבר לאפשרי ולשרת על-ידי כך את האי-צדק המוחלט של אלה הלוחמים כנו כתשר לפעמים בלי שמים את הקבוצה הזאת. אם העברה של חוק זה פה-אחד ככנסת תהיה איזה ביטוי קולקטיבי להוקרה של חבר הנבחרים של מדינת ישראל לקבוצה הזאת — יש עוד סיבה להעביר אותו פה-אחד.

היור"ר ד' בן-מאיר:
תודה. חברת הכנסת גאולה כהן — איננה. חבר הכנסת יעקב ז'אק אמיר — איננו. רשות הדיבור לחבר הכנסת דוד מגן, ואחריה — לחברת הכנסת עדנה טולדור.

דוד מגן (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, נכבדי חברי הכנסת, אני מבקש לברך את סגן שר האוצר על יוזמת הממשלה להניח את הצעת החוק הזאת על שולחן הכנסת, ויש בעצם המעשה הזה משום עשיית דין צדק עם האנשים אשר עושים עבודת קודש במסגרת משרד ראש הממשלה בכל הקשור כענייני ביטחון המדינה.

זאת גם ההזדמנות לכש מסגן שר האוצר לשקול שנית את ניסוחו של סעיף 63א, אשר מהותו היא הגדרת שירותי הביטחון, ולנסות, כהחייצות עם היועץ המשפטי לממשלה ועם אנשי משרד ראש הממשלה, לכתוב אותו בצורה כוללת יותר ורחבה יותר, כי יש לי הרעש שההגדרה המונחת לפניה פוסחת על כמה אנשים, אם כי בודדים, העובדים במסגרת משרד ראש הממשלה וראויים בהחלט להיכלל בהגדרה של עובדי שירותי הביטחון.

אדוני היושב-ראש, מחרה לי התחושה של עמידה כאן, על דוכן הכנסת, כתשווקה ועם רצון להרעף שבחים על הצעת החוק הזאת ולהצדיע עם כל חברי הכנסת לעבודה המופלאה שעושים אנשי שירותי הביטחון הכללי ואנשי המוסד למודיעין, וקשה לבטא את הדברים הללו, הדברים הרבים, משום שיש מגבלות טבעיות וטוב שלא נפרט את כל התחומים שבהם עוסקים הבחורים האמצעים והגיבורים הללו.

בהצעת החוק, שהיא למעשה תוספת של פרק מיוחד הנקרא כאן "פרק ג' 1. הוראות מיוחדות בעניין עובדי שירותי הביטחון", יש סעיף, שהייתי מבקש מסגן שר האוצר להתייחס אליו בדברי הסיכום ולהסביר אותו. סעיף 63 לא ברור. קראתי אותו פעמים, קראתי את דברי ההסבר, ואם אפשר, אבקש מכבוד סגן שר האוצר להסביר אותו בדברי הסיכום להצעת החוק הזאת.

אדוני היושב-ראש, לא נראה לי שאפשר לסכם את הדיון הזה בלי שנבקש מנציבות שירות המרונה ומכל האחראים לשירות הציבורי במדינה לחשוב בעניין זה גם על גמלאי צה"ל. כשאני אומר "בעניין זה", הכוונה היא להסיר את החרם הציבורי שהטילה ממשלת ישראל באמצעות נציב שירות המרונה, אני מקווה שלא במחכוך, על קציני צה"ל היוצאים

עדנה סולודר (המערך):

כבוד היושב־ראש, חברי הכנסת, גם אני רוצה לברך, וגם אני כמו חברי, חבר הכנסת שבח וייס, הייתי בטוחה שהנושא הזה כבר הוסדר לפני זמן רב. לתומי חשבתי, שלפחות בכך לא צריכה להיות ואין אפליה.

אני, למשל, חיה במגזר שבו ההתייחסות לנכה והטיפול בו הם שווים. אף שנסיבות הנכות עשויות להיות שונות, אין אנו מבדילים בין הנכים לפי הסיבות השונות לנכותם. אולם, אני חושבת בהחלט שהמדינה חייבת למי שעושה בשליחותה.

בשנה האחרונה היינו עדים לוויכוח ציבורי נוקב מאוד לגבי השב"כ. אולי טוב הדבר שאחת לכמה שנים אנו יכולים לברר וללבן דברים. אם כי רע מאוד שקיימות נסיבות הגורמות לצורך בבידור ציבורי כזה. בוויכוח שהיה סביב הפרשה הידועה נאמר, שמישהו עושה בשמנו את ניקוי הכיבים. על־מנת שאנחנו נוכל לישון בשקט. אחרי הכול, אנחנו חבים לאותם גיבורים אלמונים, כפי שקודמי כינה אותם, אנו חבים להם הרבה מאוד, והתיקון הזה בא לעשות צדק לפחות עם מגזר מסוים.

אינני רוצה להיכנס לפרטי התיקון. המסמך בעצם את הסעיפים השונים לחוקים קודמים. אני רוצה רק להעיר כהודמנות זו, שבכנסת, ובשתיים מועדותיה לפחות, מתנהל ויכוח ממושך לגבי השוואת שכר — לא לגבי גמלאות. אל לגבי השוואת שכר — בשירותי ביטחון שונים, שהמכנה המשותף להם הוא הבטחת קיומנו. אני מתכוונת להשוואת שכר השוטרים והסוהרים לשכר משרתי הקבע.

אני יודעת שההצעה להשוות את שכרם של כל משרתי הביטחון, כלומר של אנשי צה"ל, של שוטרים וסוהרים ושל עובדי שירותי הביטחון, עדיין לא הועלתה על שולחן הכנסת, אבל יזומה כזאת קיימת, ונדמה לי שהנושא מחייב דיון רציני ביותר. על אף התנאים השונים והסיטואציות השונות, הרי כל המגזר הזה עוסק בהבטחת שלומנו וקיומנו — אם בגלוי ואם במסתור. עלינו לתת את דעתנו לנושאים האלה, ויפה שעה אחת קודם.

כאמור, כחברי הכנסת שקדמו לי, גם אני מברכת על הצעת החוק, ואני מקווה שנמשיך בכיוון הזה.

היו"ר ד' בן־מאיר:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אריאל ויינשטיין, ואחריו — לאחרון בדיון זה, חבר הכנסת אוריאל לין.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, הכנסת כולה שרה היום שיר הלל לשירותי הביטחון. הייתי שמח אילו היו מצטרפים לשיר הלל זה גם חברי הכנסת שאינם נמצאים עכשיו באולם, אבל דואגים להימצא בו בכל שעה שנדונים כאן ענייני ביטחון פנים.

אמנון לין (המערך):

חבר הכנסת ויינשטיין, אלה ששרו היום את שיר ההלל אינם שוחפים לקמפניה נגד שירותי הביטחון.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

לכן אני אומר: איני מוצא כאן באולם חברי כנסת הדואגים להשתתף בכל דיון על בעיות של ביטחון פנים, אירועים וחקירות, ולהתבטא בו. הייתי שמח אילו — — —

אלעזר גרנות (מפ"ם):

— — —

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אני אומר שהם אינם נמצאים כאן. אתה נמצא כאן, ואין כוונתי אליך.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

מה הקשר? ברור שכאשר אנשי שב"כ נעשים נכים, הם צריכים לקבל גמלאות.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

חבר הכנסת גרנות, אני חושב ששירותי הביטחון דואגים, בראש ובראשונה, לכך שאלה הנעדרים היום מן האולם, אלה היושבים בדרך כלל מול דוכן הנואמים, ואליהם אני מתכוון, יוכלו לחיות ולפעול. כאן — בגלל פעילותם של אותם גורמים אלמונים. שירותי הביטחון הם הדואגים לכך שאותם אנשים יוכלו לעשות כן.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

— — —

אמנון לין (המערך):

— — —

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

לכן הייתי מצפה לראותם כאן היום. כשעה שהכנסת מתאחדת בשיר ההלל.

שבח וייס (המערך):

הם יהיו, הם יהיו.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

הייתי מצפה שהם יהיו כאן ויאמרו את דברם.

אין זה אומר שהכנסת מגרעה, או אינה צריכה למתוח ביקורת כאשר צריך למתוח ביקורת. אבל התחושה בקרב הציבור הרחב, כתוצאה מהקמפניה האחרונה כלפי שירותי הביטחון או גורמים בתוכו, היא שנוצרה תמונה מעוותת שצריך לתקנה, והיום נעשה התיקון הזה.

שוב, אני אומר, התיקון נעשה בלי שיתופם של כל אלה שהיו צריכים, לדעתי, להיות כאן היום ולהצטרף לאותו שיר הלל.

אלעזר שוסטק (הליכוד):

מי, למשל, חסר?

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

חסרים אנשים היושבים בדרך כלל מול דוכן הנואמים ומשתתפים בכל דיון הקשור בכוחות הביטחון.

היו"ר ד' בן־מאיר:

הוא מתכוון לחברי הכנסת מ"התחיה" היושבים בדיוק מול הדוכן.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

כן, בהחלט. היושב־ראש יודע בדיוק למה אני מתכוון.

היו"ר ד' בן־מאיר:

אבל, חגש לגופו של עניין.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

זה לגופו של העניין. אדוני היושב־ראש, יותר מהחוק עצמו, ויסלח לי היושב־ראש על ההערה בנימה זו.

אשר לחוק עצמו, אני סבור שהכנסת צריכה לגשת לחקיקת חוק כולל לגבי שירותי הביטחון. לפי הערכתי, סיכויי המשרתים במשטרה, בכוחות צה"ל, בשירותי ביטחון פנימיים

אני שואל אותך, אדוני סגן שר האוצר: מדוע? מדוע אתם מרשים שמנהלים בבנק לאומי לישראל ובבנקים אחרים ישרדו את קופת המדינה, יגרמו לנו הפסדים מחרידים — ולכולנו כבוד שהמשק לא יתאושש מהם — ואילו אנשים העושים יום בעבודת הביטחון, כפי שאמר חבר הכנסת אריאל ויינשטיין, ומעניקים לנו את הביטחון, יקבלו רק קצבאות? מניין שואבים את המוסר הקלוקל הזה? איך נוכל להתייחס בפני אלה המסכנים את חייהם ובפני אלה העובדים את העבודה הקשה תוך סיכון אישי נורא, ולזכות אותם רק בקצבאות? זאת, כאשר מנהלי הבנקים, שידעו לגרום למדינה הפסדים של מיליארדי דולרים, מקבלים פיצויים וגם קצבאות על-פי נורמה מוכנת מאלה. והנורמה הזאת מקובלת בהחלט על משרד האוצר, משום שמשרד האוצר, לידיעתו, לא עשה דבר כדי לשנות אותה. אבל, אנו מדברים כרגע על אלה העובדים בשירות המדינה ומסכנים את חייהם, וכל עובדי המדינה מקבלים רק קצבאות. אדוני סגן שר האוצר — ואני מפנה את הדברים האלה גם לחבר הכנסת אמנון לין, מאחר שאני יודע שהוא רגיש לנושאי ביטחון פנים — איננו יכולים להמשיך לנהוג לפי הנורמה הכפולה הזאת.

כיצד יכולים אנו לכואב היום גם בכביעות שכר? פגשתי אדם המשרת במשמר הגבול — ואני חושב שהוא וחבריו צריכים להיכלל בהגדרה של שירותי הביטחון, והם עדיין לא כלולים בה — הוא בן 36, יש לו משפחה, הוא עובד כבר 14 שנה בשירות המדינה, הוא בדרגת סמל ראשון, והוא מקבל 700 שקלים חרשים נטו לחודש, זו המשכורת האחרונה שלו, המעודכנת.

מדוע איננו יכולים להתייחס בפני אירי העולם, בפני בנקאים, ולקבוע את שכרם כפי שצריך? הבנקים היום הם מגזר פרטי? הרי על-פי דברך שלך, אדוני סגן שר האוצר, בתשובה שנחת כאן בכנסת על שאלתך שלי, הסתבר שאנחנו מקצים מתקציב המדינה 6.8 מיליארדי דולר כדי לרכוש את מניות הבנקים מידי הציבור, וזאת תוך תקופה של שלוש שנים. מדוע שסקטור זה, הגורם הפסדים למדינה, יקבל סכומים כה גבוהים גם אחרי כל מה שנעשה? וכאשר אנחנו באים אל האנשים העובדים במשמר הגבול או אל העובדים בבתי-החולים, לפתע פתאום מתייציבים אנו כאריות ואומרים שאסור להם לקבל.

אינני יכול להבין מנין אתם שואבים את החפיסה הכפולה הזאת. למה יש לכם מידה של תושייה ושל עוז כלפי הנחותים בעובדים, ולא כלפי העובדים במערכת הבנקאית? על שאלה זו, אדוני סגן שר האוצר, אודה לך מאוד אם תוכל להשיב, כי לפי דעתי, היא נעוצה בגרעין ההצלחה או הכישלון של המדיניות הכלכלית שלנו. אותו נגיד בנק ישראל, המסתמך כל כך על בלימת תביעות השכר, חייב להוכיח לנו שהוא יודע גם לבלום את תביעות השכר של המנהלים במערכת הבנקאית, ולא, אין לנו בסיס מוסרי לעמוד בפני תביעות שכר של החלשים במשק. תודה רבה.

הי"ר ד' בן-מאיר:

תודה. חברי הכנסת, חבר הכנסת זאק אמיר הסביר לי, שהוא מילא את חובתו בוועדת הכנסת, ולכן הוא לא היה בעת שקראתי את שמו. לכן אני נותן לו חמש דקות, והוא יהיה המסיים — כדי שלא להעניש את שלוחי המצווה שלנו.

מיכאל איתן (הליכוד):

כלי להתייחס להתלטתן, הגאוס לא היה כל כך משכנע, כי ועדת הכנסת אינה צריכה להתכנס בזמן שהמליאה יושבת.

הי"ר ד' בן-מאיר:

זה נכון, אני מסכים אתך.

ובמשמר הגבול, מבחינת נכות, מבחינת כעיות של שאירים, שווים. התוצאות האפשריות לפעילות שלהם בחחום הזה אינן שונות זו מזו.

כמה חברי כנסת — ואני מצטרף אליהם — הביעו פליאה על כך שנושא שנחשב לנושא מטופל, כעין כעיה שאינה כעיה, התברר לפתע ככעיה. פתאום התברר לנו שחחום מסוים, שכולנו חשבנו שהוא מסודר מבחינה תחקית, איננו מסודר. אני סבור שכוחות המשטרה, משמר הגבול, צה"ל, שירותי הביטחון — מן הראוי שיהא חוק אחד כולל לגבי כמה תחומים, הנוגעים לכל אחד ואחד מהם.

בהצעת החוק ניתנת סמכות לממונה להפחית, להחלות או לשלול זכויות שהחוק מכיר בהן, אם הפר הוכח הפוטנציאלי ללא סיבה מספקת הוראה של ועדה רפואית, נהג בדרך העלולה להעלות את דרגת נכותו וכדומה. מן הראוי שסמכות זאת לא תהיה בחוק לאישיות ממסדית אחת, דהיינו לממונה, החוק צריך לקבוע סמכות זאת תהיה בידי גוף, בידי ועדה, בידי פורום, משום ששלילת זכויות של אדם — ואנחנו מדברים כאן על ציבור מסוים של בני אדם — מן הראוי שתהיה בידי גורם, בידי פורום.

וראי אני מצטרף לחברי הכנסת שקדמו לי בדיון כתימה בהצעת החוק ללא סיג.

הי"ר ד' בן-מאיר:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אוריאל לין, אחרון הנואמים.

אוריאל לין (הליכוד):

תודה רבה, אדוני היושב-ראש. כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, גם אני כחברי, חבר הכנסת אריאל ויינשטיין, סבור שאנחנו צריכים חוק כללי לכל אותה קבוצת עובדים —

אודה נמיר (המערך):

אתה מדבר במחתרת? לא שומעים.

אוריאל לין (הליכוד):

סליחה, אני מתנצל. חשבתי שאין צורך שארים את קולי.

אודה נמיר (המערך):

אולי מפני שמדובר בשירותי הביטחון.

אוריאל לין (הליכוד):

חשבתי שאולי כדאי מפעם לפעם לדבר גם בטון מינורי, אבל אני רואה שלא שומעים טוב. אני מתנצל.

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, גם אני סבור, כחבר הכנסת אריאל ויינשטיין, שצריך להיות חוק אחד וכללי לכל אלה השייכים לתחום ההגדרה הכוללת, שאנו מציינים אותה כ"שירותי הביטחון". הנושא של זכויות עובדי מדינה, לרבות אלה שאנחנו מגדירים אותם כאן כעובדי שירותי ביטחון, חשוב במיוחד כשלושה מקרים עיקריים: מקרה של פרישה, מקרה של אדם הסובל, חלילה, מנכות תוך תקופת שירותו, והמקרה הנוגע לזכויות השאירים.

כאשר אנחנו מעיינים בהצעת חוק זו ברור לכולנו, שהשוואת אלה העובדים בשירותי הביטחון עם אלה המשרתים שירות קבע בצה"ל היא צעד חשוב ומובן מאליו. עם זה, אני מתרשם, אדוני סגן שר האוצר — ותקן את דברי, אם אני טועה כאן — שאדם הזכאי לקבל קצבאות אחרי שסיים את עבודתו בשירות המדינה אינו זכאי לקבל פיצוי פרישה וגם קצבאות. הוא זכאי לקבל רק קצבאות.

— וטוב שסגן שר האוצר נוכח כאן — והיא עניין השירות במשטרה והשירות בבתי-הסוהר. לא הייתי מעלה זאת היום, אך מה שנעשה הוא דבר חלמאי ממדרגה ראשונה. לא ייתכן שפותרים בעיה חלקית של המשטרה ושוכחים לגמרי מה קורה בבתי-הסוהר. אנחנו יודעים שהסוהרים בבתי-הסוהר עומדים כמשימות קשות בכל ימות השנה, אם בשבת, אם בחגים וכו'. לכן הנושא הזה צריך לקבל גם את תשומת לבנו.

כמה שנוגע לחוק שירותי ביטחון, שירותי ביטחון כללי או מוסד למודיעין ולתפקידים מיוחדים — אני חושב שחינוי מאוד שאנחנו ניתן את הזכויות האלה לכל המשרתים בשירותי הביטחון. מפני שכולם אמורים למלא משימה חשובה בעינינו: שמירה על ביטחון המדינה, אם בארץ ואם בחוץ-לארץ.

לכן אומר שלושה משפטים אחרונים: א. לדעתי, הנושא הזה של השוואת שכרם של המשרתים במשטרה ובצה"ל חייב לבוא על פתרונו בכנסת; ב. התנאים הבסיסיים לכל כוחות הביטחון חייבים להיות שווים; ג. על-ידי כך אנחנו נחזיר אולי את היוקרה לאנשים המשרתים את המדינה בזרועות הביטחון השונים. אדוני היושב-ראש, תודה רבה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה רבה. חברי הכנסת, סגן השר ישיב על הערות חברי הכנסת בעת הדיון בהצעת החוק בקריאה השנייה ובקריאה השלישית.

לכן יגיש עכשיו להצבעה. מי בעד העברת החוק לוועדה להכנתו לקריאה שנייה ולקריאה שלישית?

אורה נמיר (המערך):

לאיו ועדה?

שר החקלאות א' נחמקין:

ועדת העבודה והרווחה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

ועדת העבודה והרווחה. מי נגד? אין נגד.

ה צ ב ה

ההצעה להעביר את חוק שירות המדינה

(גמלאות) (תיקון מס' 25). התשמ"ז — 1987.

לוועדת העבודה והרווחה נחקלה.

אורה נמיר (המערך):

ייתכן שקיבלו אישור לכך.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, עמיתי חברי הכנסת. להערה של חבר הכנסת מיכאל איתן — גם אתמול ישבה ועדת הכספים מהשעה 16:00 ועד שעה מאוחרת כדי לדרון בעניינים חשובים. והיא קיבלה לכך אישור. היום התקיימה ישיבה של הוועדה המשותפת לתקציב הכנסת, בהשתתפות של יושב-ראש הכנסת, ולעניות דעתי, היה חשוב להשתתף בה. צר לי שלא הייתי בזמן שקראו את שמי.

אשר לחוק זה, שאני תומך בו עקרונית ומהותית, אני רוצה לומר דבר אחד. עלינו, ככנסת, לערוך חשבון נפש ולבדוק, האם יש להמלצותינו בוועדות הכנסת השונות — המלצות המונחות על שולחן הכנסת ומאשרות על-ידי מליאת הכנסת — משמעות לגבי האוצר. אנחנו מחליטים החלטות, ממליצים המלצות, עושים עבודת חקר גדולה מאוד, מזמינים אנשי ציבור מכל הארגונים הקיימים בעם היושב בציון, והם בטוחים שיש להמלצותינו שניים.

שכח ויס (המערך):

אם הם אינטליגנטיים, הם אינם חושבים כך.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

כולם אינטליגנטיים במדינה הזאת. אולי קצת יותר מדי אינטליגנטיים. אדוני, חבר הכנסת שבח ויס, תן לי בבקשה להמשיך. הבטחתי ליושב-ראש לדבר שלוש-ארבע דקות ולא יותר.

שבח ויס (המערך):

אני מדבר על היועצים — — — אני מבקש סליחה.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

בהודמנות זו אני רוצה לומר, שאני בעד הצעת החוק הזאת, שתכניס סדר בכל זרועות הביטחון, ולא חשוב היכן. לדעתי, צריך להיות דין אחד לכל אדם המשרת בזרוע ביטחונית כלשהי, אם במשטרה, אם במוסד, אם בצה"ל — ולא רק מבחינה חומרית, אלא גם מבחינה מעמדית ומבחינת היחס של המוסדות הנבחרים של המדינה כלפיו וכלפי המשימות שהוא ממלא כאשר הוא נדרש.

חברי הכנסת, אנחנו מתלבטים היום בבעיה קשה ביותר

ד. שאלות ותשובות

היו"ר ד' בן-מאיר:

חבר כנסת איתן, קודם כול אפשר לשר לענות, ואם יש מקום לתלונה — הרי זכות זו שמורה למגישת השאלות, והיא תגן בוודאי על זכויותיה.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

כבוד השר מחעלם מכך שהשואלים שאלו שאלות ולא ביקשו תשובות.

2018. הפרת הסכם עם החברה לפיתוח בקעת-הירדן

עלידי איתן ישראלי

חברת הכנסת ע' סולודר שאלה את שר החקלאות ביום כ"ב באדר ב' התשמ"ז (2 באפריל 1986):

נמסר לי, כי בפברואר 1985 נחתם בכתב חוזה לפיתוח ניסיוני של שיווק ירקות ופירות טריים ומעובדים לחוץ-לארץ ולשוק המקומי בין החברה לפיתוח בקעת-הירדן לבין חבר "ביו אינטרנשונל בע"מ", באמצעות המומחה מר איתן

היו"ר ד' בן-מאיר:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: שאלות ותשובות. שר החקלאות יענה על שאלות. בבקשה, אדוני שר החקלאות.

שר החקלאות א' נחמקין:

כרגיל, שואלים שאלות ואין מופיעים כאלום.

היו"ר ד' בן-מאיר:

גם אתה לא היית כאן כאשר הערתי את ההצעה הזאת לגבי חברי כנסת אחרים שנעדרו. אני גם מציע שתשים לב לשולחן הממשלה "המלא".

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני השר, מדוע התאחרה התשובה כל כך? השאלתא נשאלה ב-2 באפריל 1986.

עדנה סולודר (המערך):

אולי תשאיר זאת לשאלות?

ולחבר הכנסת מיכאל איתן. בתוך מסגרת של מאות שאלות ותשובות, נפלה, כפי הנראה, אי-הבנה. היה ברור במשרדי שחברת הכנסת סולודר חזרה בה ויתרה על השאלת הזאת.

עדנה סולודר (המערך):

אתם אומנם ביקשתם זאת, אבל לא נענית.

שר החקלאות א' נחמקין:

סליחה, נכון. התברר לאחר מכן — שלא. ואז נפלה השאלתא בין הכיסאות.

אני נוהג להשיב מייד על השאלות. אני עונה עליהן בעצמי, לא רק כאן אלא גם בכתב מהמשרד. אני לא משאיר את המלאכה לאיש מעוזרי. לכן, פשוט היתה טעות ואני מצטער על כך. אני גם מעריך שאילו ניתנה התשובה בזמן, היא היתה זהה לזו שניתנה עתה, כי השאלתא נשאלה לאחר שנאמר לי שהוקם המפעל ברעננה.

2396. רכישת אדמות על-ידי כות

מיסיונריות

חבר הכנסת מ' פרוש שאל את שר החקלאות ביום י"ט באב התשמ"ו (24 באוגוסט 1986):

כימים האחרונים פורסם, כי כחות מיסיונריות שונות ורכשות אדמות ורכוש ברחבי הארץ.

נמסר כי הכת המורמונית עומדת לרכוש 26 דונמים נוספים בהרצופים. כת אחרת עומדת לרכוש את קולנוע "גיל" בחצור, וכת משיחית רוכשת אדמות וכחים בטבריה.

אודה לך אם תשיב לי:

האם כדעתך לפעול למניעת המשך רכישת אדמות הלאום, בתים ורכוש במדינת ישראל על-ידי כחות מיסיונריות?

תשובת שר החקלאות א' נחמקין:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

השר יכול לפעול רק לגבי קרקעות מדינה, וכאלה אינן נמכרות לשום מוסד זר.

אשר לקרקעות פרטיות, אין למשרד החקלאות או למינהל אמצעים ושליטה למנוע מכירתן לזרים.

2442. השמדת עודפי אבוקדו

חבר הכנסת מ' וירשובסקי שאל את שר החקלאות ביום ח' בחשוון התשמ"ו (10 בנובמבר 1986):

נמסר כי המועצה לשיווק פירות משמידה מאות טונות של אבוקדו.

אבקש לדעת:

מדוע אין מחלקים פירות אלה למגזרים נזקקים, אשר ממילא אינם מהווים רכיב מהותי בכיבוש הצרכני?

שר החקלאות א' נחמקין:

מועצות הייצור מעבירות חלק מהעודפים לנזקקים. לצערי הרב, לעתים חוזרות הכמויות המועברות לשוק, ואין כל אפשרות למנוע זאת. הלוואי שיכולנו להבטיח שעודפי הירקות יגיעו לנזקקים, שאין להם אפשרות להשיגם בגלל מצוקתם הכספית.

הו"ר ד' בן-מאיר:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת וירשובסקי.

ישראלי. במאי 1985 נחתם הסכם באותו נושא גם עם ההסתדרות הציונית העולמית באמצעות מנכ"ל החברה להתיישבות שלה. הוגש גם דוח ביניים לגבי הנושא והנעשה בתחומי ייצור, עיבוד, שיווק ויצוא דומים כארצות אירופה. כשני החוזים מודגשים: א. זכותה הכלכלית של החברה לפיתוח בקעת-הירדן להשתמש בתוצאות המחקר; ב. אישור העברת תוצאות ידע הפיתוח לכל גוף אחר. להוציא החברה לפיתוח בקעת-הירדן, המייעדת את יישומי של המחקר לאזור בקעת-הירדן; ג. צוין שכל התדיינות בקשר להסכם תהיה כפני מנכ"ל המחלקה להתיישבות וקביעתו תהא סופית.

המפעל הוקם באפריל 1985 מכספי החטיבה להתיישבות, בעלות של כ-75,000 דולר, והמומחה קיבל חלק נכבד מסכום זה. המפעל שהוקם הוא ראשון מסוגו בארץ. המומחה, איתן ישראלי, נפרד מהחברה לאחר הקמת המפעל והקים מפעל פרטי ברעננה ושמו "ירקות אקספרס", המתחרה כעת עם תוצרת המפעל בבקעת-הירדן בניגוד להסכם שהוא עצמו חתם אתם בשעתו.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. מי אישר את הקמת המפעל המתחרה ברעננה?

2. האם לא מעל איתן ישראלי באמון שנתנה בו החברה לפיתוח בקעת-הירדן ובחווה שחתם עמם?

3. אם אומנם היתה כאן הפרת הסכם, האם אין מקום לשלילת האישור שניתן למפעל ברעננה, ולנקוט אמצעים אחרים? אם יש מקום לנקוט אמצעים — אילו אמצעים יינקטו?

שר החקלאות א' נחמקין:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בחשוכה על שאלתא של חברת הכנסת סולודר:

1. משרדנו לא אישר את ההקמה. ייתכן שמשרד התעשייה והמסחר הוא אשר אישר זאת, אך ללא מתן סיוע, עד כמה שידוע לי.

2. ייתכן שאיתן ישראלי הפר את ההסכם. במקרה זה על ההסתדרות הציונית לתכנן אותו לדיון.

3. אין כל אפשרות לשלול מהחברה שהקימה מפעל ברעננה זכויות, הואיל והקמת המפעל לא הותנתה ולא הוגבלה.

הו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת עדנה סולודר, בבקשה.

עדנה סולודר (המערך):

אני מודה לשר על התשובות הקצרות והממצות. לא נותר לי אלא לשאול: אם התשובות הן כל כך קצרות וכל כך פשוטות, מדוע עברה כמעט שנה מוזמן הגשת השאלתא? לפי המידע שבדי — הוא לא היה בידי כאשר שאלתי את השאלתא — הדברים לא היו כל כך פשוטים. אבל, ייתכן שהיום כדאי לי לפנות לשר התעשייה והמסחר, אולי כדי לדענן את זיכרונו לגבי ההסכם, וגם להסתדרות הציונית, ואולי נדע אחרי שנתיים היכן שורש הבעיה. תודה.

הו"ר ד' בן-מאיר:

אדוני השר, יש לך מה לענות?

שר החקלאות א' נחמקין:

ודאי. יש בידי תשובה לחברת הכנסת עדנה סולודר,

לחיילים משוחררים דרוזים למחירי הקרקעות המיועדות לבניית שכונות לחיילים משוחררים יהודים המתגוררים ביישובים הסמוכים?

2. אם כן — מה היא הסיבה לכך שעד כה לא מומשו החלטות הכנסת וועדותיה על-ידי מינהל מקרקעי ישראל, אשר נתבקש להשוות את מחיר הקרקע בכפרים הדרוזיים לזה שביישובים יהודיים סמוכים?

3. מה בדעת כבוד השר לעשות על מנת שימומשו החלטות הכנסת והשוויין יתבצע הלכה למעשה?

תשובת שר החקלאות א' נחמקין:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. אני מכיר את הוועדות וההמלצות והנושא נדון במינהל.
2. יש החלטה משווה, ובה יש העדפה לחלק מהכפרים הדרוזיים, ועל סעיף זה יש ערעור.
3. לאור תשובתי על שאלה 1, אין צורך לעשות דבר נוסף.

2763. הקמת תשתית ליישוב נטף

חבר הכנסת ח' רמון שאל את שר החקלאות ביום ה' בטבת התשמ"ז (6 בינואר 1987):

ביולי 1981 אושרה על-ידי ועדת השרים לענייני התיישבות הקמת היישוב נטף בהרי יהודה, בקרבת קיבוץ מעלה-התמישה. היישוב הוקם כיוזמה פרטית חודשים ספורים לאחר ההחלטה, ומתגוררות בו 26 משפחות ולהן 75 ילדים.

אודה לשר אם ישיב:

1. מדרע אין כביש אספלט המוביל ליישוב?
2. מדרע אין רשת חשמל ביישוב?
3. מדרע אין קו מים מסודר ליישוב?
4. כיצד ייתכן שלאחר יותר מחמש שנים מאז הקמת היישוב אין בו תשתית כלשהי?
5. מה בדעת השר לעשות לשינוי מצב זה?

שר החקלאות א' נחמקין:

1. היישוב הוקם כיוזמה פרטית ועל קרקע פרטית, ללא החלטה וללא תקציב. למרות זאת, עשיתי כול שאפשר בקרן-הקיימת כדי-שתדאג לדרך גישה ליישוב זה.

2. אין זה בתחום טיפולי.

3. יש קו מים ליישוב, שייחנך, לפי הערכתי, תוך שבועיים, זאת כיוזמתי.

4. התשובות על שאלות 1 ו-2 הן התשובה על שאלה 4.

5. הטיפול שלי הוא במסגרת התגובות, ולא היה רע אילו נתן לי חבר הכנסת רמון יד כדי לעזור למתיישבי יישוב זה.

חיים רמון (המערך):

אני אתן יד, אם רק תגיד לי מה לעשות.

שר החקלאות א' נחמקין:

גם אני לא כל כך יודע. זה "שנור" כזה, שתדלנות.

היו"ר ד' בן-מאיר:

הססמה "לחת יד" מאוד פופולרית בימינו אלה.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

מה יעשה אדוני השר כדי שחיה באמת הקפדה שלא ישלחו פירות וירקות להשמדה? זו היתה השאלה שלי. כאן כתוב שמשמידים מאות טונות של אבוקדו. האם אי-אפשר להוציא הנחיות, באמצעות נציגי השר במועצות הייצור, שדברים כאלה לא ייעשו, ולחפש כל דרך שהיא כדי שהפירות והירקות יגיעו לנצרכים?

שר החקלאות א' נחמקין:

למען הסדר, אני מוכן לקרוא את השאלה. אני גם שומר על כך שהשאלה האורגינלית תימצא אצלי. לא רק התשובה.

הנושא הוא עודפי אבוקדו. נאמר בשאלה: "נמסר כי המועצה לשיווק פירות משמידה מאות טונות של אבוקדו. אבקש לדעת: מדוע אין מחלקים פירות אלה למגורים נזקקים, אשר ממילא אינם מהווים רכיב מהותי בביקוש הצרכני?" זו היתה השאלה?

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

כן.

שר החקלאות א' נחמקין:

האם לא השבתי על השאלה הזאת?

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

לא הבנתי, למה אי-אפשר למנוע את הדבר הזה.

שר החקלאות א' נחמקין:

עובדה היא שאי-אפשר. יש עוד כמה דברים שאי-אפשר למנוע. אי-אפשר למנוע אי-תשלום מס הכנסה מהרבה מאוד אנשים. אי-אפשר למנוע משחק של מיליארדי דולרים בשוק השחור שאין לך שליטה עליהם. ואי-אפשר למנוע את הדבר הזה. אנחנו מחלקים, והתוצרת חוזרת לשוק. אנחנו צריכים להעסיק ארבעה שוטרים על כל ארגז אבוקדו שמחלקים לנצרכים. זהו המצב האמיתי. זו עובדה. או שואלים, איך אתה לא מסדר? אדוני, תתנדב, אני אתן לך אפשרות.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אין שאלות נוספות.

2513. מחירי הקרקעות בכפרים הדרוזיים

חבר הכנסת א' נסראלדין שאל את שר החקלאות ביום ט"ז בחשוון התשמ"ז (18 בנובמבר 1986):

הכנסת וועדותיה דנו בהצעה לסדר-היום מס' 3329 בעניין מתן מעמד של עיירות פיתוח לכפרים הדרוזיים והשוואתם ליישובים היהודיים הסמוכים להם.

לאחר בדיקת מכלול הבעיות הקשורות בשוויונם של הכפרים הדרוזיים לאלה של היהודיים, מצאה הוועדה, בין היתר, הבדלים משמעותיים בין מחירי הקרקעות המיועדות לבניית שכונות חדשות לחיילים משוחררים דרוזים לאלה המיועדות לחיילים משוחררים יהודים.

הכנסת וועדותיה תבעו מהממשלה להשוות את מחירי הקרקעות ביישובים הדרוזיים וביישובים היהודיים, והמלצותיה של הכנסת הועברו לכבוד ראש הממשלה, לשר החקלאות וליתר שרי הממשלה.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. האם עיין כבוד השר בהחלטת הכנסת המעידה על הבדלים גדולים בין מחירי הקרקעות המיועדות לבניית שכונות

יגאל כהן (הליכוד):

למען ההתיישבות נותנים יד בכל המחנות, בכל ארץ-ישראל.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אני מבקש להפסיק את חילופי הדברים.

2797. אדמות לבנייה שלא נוצלו

חבר הכנסת מ' איתן שאל את שר החקלאות ביום י"א בטבת התשמ"ז (12 בינואר 1987):

במרוצת השנים נמסרו עלי-ידי רשות הפיתוח ומינהל מקרקעי ישראל קרקעות לחברות בנייה לצורך חכנון, פיתוח ובנייה. חלקן של הקרקעות הללו פנוי עד היום. החברות לא מילאו את התנאים, וכבר לפני שנים רבות נקבע שעליהן להחזיר את האדמות האלה למינהל.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. האם הוחזרו האדמות האלה למינהל?
2. אם לא הוחזרו, עם אילו חברות לא הגיע המינהל להסדר סופי על כלל האדמות שברשותן?
3. מה הוא מספר הדונמים של קרקע לבנייה וקרקע חקלאית שעליהן להסדיר או להחזיר למינהל?
4. אילו צעדים נוקט המינהל כדי להחזיר לרשותו את האדמות האלה בתוך זמן סביר?

שר החקלאות א' נחמקין:

1. 3. במסגרת ההסדרים וההסכמים עם החברות השונות, חוזרים למינהל מעל 4,350 דונם, מהם מעל ל-2,600 דונם קרקע חקלאית. בידי החברות נשארים על-פי הסכמים אלה כ-2,800 דונם. על שטח של כ-650 דונם מתוכננים פרויקטים משותפים למינהל ולחברות.

2. המינהל חתם עם רוב החברות על הסדרי-גג, שבהם נקבע אילו אדמות חוזרות למינהל ואילו נשארות בידי החברות. הוכנה טיוטת הסכם-גג, הנמצאת בשלבים סופיים של הכנה עם היתר לקראת חתימה על-ידי הצדדים. חתימת ההסכם תהיה כפופה לאישור מועצת מקרקעי ישראל.

4. המינהל מנהל מעקב מסודר ועקבי אחר ביצועם של הסיכומים הנ"ל, ובכלל זה קליטתם במחשב המינהל וגביית הכספים המגיעים למינהל מהם. רוב הסיכומים כבר בוצעו, והיתר יבוצעו מיד עם החתימה על הסכם-הגג בין הצדדים.

היו"ר ד' בן-מאיר:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת מיכאל איתן.

מיכאל איתן (הליכוד):

אודה לכבוד השר אם ישיב לי: א. האם זה נכון שהחברה שצריכה להחזיר את מרבית הקרקעות למינהל היא "שיכון עובדים"? ב. האם מלבד "שיכון עובדים" יש חברות נוספות שצריכות להחזיר אדמות למינהל?

שר החקלאות א' נחמקין:

ראשית, חברת "שיכון עובדים" לא צריכה להחזיר אף לא דונם אחד, אלא היא בין שתיים-שלוש החברות שאתן לא סוכם סופית מה נשאר ומה הן מחזירות. כאלה יש אחדות. נוח לי מאוד שלא לפרט מי במצב זה ומי במצב אחר. אחריות היא, שכל סיכום שעליו יוחלט במשא-ומתן חופשי בין המינהל לבין "שיכון עובדים" אכן יבוצע. אם לא יבוצע, אנחנו נבצע אותו חדי-צדדית.

מיכאל איתן (הליכוד):

השאלה אם "שיכון עובדים" לא מחזיקה הכי הרבה אדמות שצריכות להגיע חזרה למינהל.

שר החקלאות א' נחמקין:
לא.

2846. זכות הדרוזים לחכירה לדורות

חבר הכנסת ז' עטשי שאל את שר החקלאות ביום כ"א בטבת התשמ"ז (22 בינואר 1987):

הובא לידיעתי שמינהל מקרקעי ישראל אינו מאפשר החכרת קרקע לאזרחים דרוזים בחכירה לדורות, והיחס שמגלה המינהל בעניין זה אינו היחס שלו זוכים האזרחים היהודים. המדינה הפקיעה את רוב הקרקע שהיתה בבעלות אישית בכפרים הדרוזיים. ברוב המקרים, גם פיצוי לא ניתן. לא ניתן לדרוזים להשתמש באדמותיהם, שבינתיים הופקעו ללא שום הצדקה, גם תמורת דמי חכירה.

אבקש להשיבני:

1. האם הדברים הנ"ל ידועים לשר?
2. מה הוא היקף הקרקעות שהופקעו מן הדרוזים מאז קום המדינה ועד היום?
3. מה הוא היקף השטח שהוחכר בחכירה לדורות עד היום ובאילו כפרים?
4. האם יש הנחיה שלא להחכיר לדרוזים קרקע השייכת למדינה בחכירה לדורות?
5. מה בדעת השר לעשות כדי שהדרוזי יקבל יחס שווה לזה של עמיתו היהודי בעניין זכותו לחכירה לדורות מינהל מקרקעי ישראל?

שר החקלאות א' נחמקין:

1. הדברים האמורים ברישא של השאלתא אינם ידועים לי ואינם נכונים. הנכון הוא, כי המדינה הפקיעה שטחים מעטים בלבד, פחות מאשר בכל המגזרים האחרים, בכפרי הדרוזים. המינהל פיצה הן את החושבים שאדמותיהם הופקעו מהם והן את החושבים שטענו לזכויות בקרקע, במסגרת פשרות בהליכי הסדר הקרקעות.

המינהל מעודד בנייה ביישובים הדרוזיים בכל מקום שרק ניתן על-פי החוק לעשותה, ואין מניעה מצדו להקצות את הקרקע על-פי הנחלים המקובלים והרגילים.

כידוע, החליטה מועצת מקרקעי ישראל לאחרונה, ב-3 בפברואר 1987, על הנחות שונות וגדולות בהקצאות למגזר הדרוזי, והן הרכה מעבר להנחות במגזר היהודי הקרוב והמקביל.

2. סך כל הקרקעות שהופקעו מהדרוזים מאז קום המדינה ועד היום עומד על כ-7,000 דונם. תמורת הקרקעות שהופקעו פיצתה המדינה את הבעלים הקודמים בכסף ובקרקע חלופית.

3. אין המינהל עורך למסירת נחונים מידיים באשר להיקף השטח שהוחכר בחכירה לדורות לדרוזים תוך פירוט הכפרים השונים.

4. לא קיימת הנחיה כזאת.

5. על-פי החלטת המועצה מיום 3 בפברואר 1987, נקבעו הנחות משמעותיות להקצאות בבנייה נמוכה ובבנייה רוויה

של קנטרנות בשאלתה. לא היתה כוונה כזאת, ואתה ודאי יודע זאת. אני אכן הסתמכתי על אותו ביקור. משום שבביקור באותם יישובים גם הם הסתמכו על כך, זה, פשוט, לצורך הבהרה.

ועכשיו — לשאלה הנוספת. היישובים הדרוזיים, לא כולם אבל רובם, כמו חלק גדול מן היישובים בסקטור הערבי הלא-דרוזי, נקלעו למצוקות, הנובעות, בחלקן הגדול, גם מתקופה ארוכה של העדר תכנון: יש גם סיבות אחרות, והן ידועות. שאלתי היא: במצב כזה, כאשר מדובר באזרחי ישראל שאין בינינו ויכוח לגבי שוויונם בפני החוק, האם לא ניתן, על-ידי כמה וכמה שניוים בחוק, שמגמתם המפורשת והגלויה היא לזרז טיפול, לעשות דברים שעל-פי החוק הקיים הם בלתי אפשריים?

אני שואל זאת הן לגבי המדיניות ככלל, ובאופן קונקרטי לגבי סקטור הזה.

שר החקלאות א' נחמקין:

אני מצטער שהוטל עלי להיות ממונה על ביצוע חלק מחוק ותקנות הבנייה, החלק הנוגע להקצאת הקרקע ולמחירה. הבעיה המרכזית, לדעתי, ביישובים הערביים, ובכללם היישובים הדרוזיים, היא חוסר תכנון ברמה של תוכניות מתאר לבנייה, שהמועצה המקומית צריכה ליזום ולגלות עניין בהכנתן. בגלל בעיות פנימיות, קשה לה מאוד להתמודד עם בעיה זו, הקיימת ביישובים קטנים. גם ביישובים יהודיים, ואינה קיימת ביישובים גדולים, כמו ערים.

אני חושב, שלא ניתן לעשות זאת באמצעות חקנות או חוקים הקשורים לקרקע. זה ניתן להיעשות ביוזמה של מסייעים מן הכנסת, בעיקר במשרד הפנים, בשותפות עם המועצות המקומיות. בלעדית לא יזוז דבר. אני חוזר ואומר שיש להן קשיים פנימיים.

הפירוט לא יעזור. לא יכולים לפתור את כל הבעיות על-ידי "הנחתת" חוקים מלמעלה. יש פתרונות שמוכרחים לכזו כיוממתה של הרשות המקומית.

ה. הצעה לסדר-היום

הצורך בפתרון בעיית המושבים והחקלאים והממסד החקלאי

ההדרים, הפרחים והירקות קיבלו החקלאים מחירים טובים בשנתיים האחרונות.

המשבר נובע משתי סיבות עיקריות: האחת — שיעור הריבית, בעניין זה אני יכול לומר, שלא ראש הממשלה הקודם, לא שר האוצר הקודם, ואולי גם לא אנחנו, חברי הכנסת, בעונותינו הרבים, בעיקר חברי ועדת הכספים, לא נתנו מספיק את הדעת על חומרת הבעיה ועל המשבר שהיא תיצור בעקבותיה. אני מודה ומתוודה שבנושא הזה האחריות היא משותפת, ודאי וודאי שלא יכול להתנער מכך ראש הממשלה. שטען שהמשבר פרץ, כביכול, בשבע שנות הליכוד — ולא היא, המשבר העיקרי נבע מהריבית הגבוהה בשנים 1985 — 1986, "ריבית רצחנית", כפי שכינו אותה.

אלעזר גרנות (מפ"ס):

צריך היה להוריד את האינפלציה שאתם יצרתם במשך שבע שנים. הדבר נעשה כדי להוריד את האינפלציה.

ביישובי הדרוזים והצירקסים, ההנחות בבנייה נמוכה נעות בין חשלוש של אפס אחוז, קרי — קרקע חנים, עד 50% הנחה, ובשיעורים רמים גם בהקצאות לבנייה רוויה מהוות.

בהחלטה האמורה הותנה, כי על מקבל המגרש להיות יוצא צבא או כוחות הביטחון. כן מותנית ההנחה באי-העברת זכויות תוך חמש שנים מיום חתימת חוזה החכירה עם המינהל.

יידן עטשי (שינוי — מפלגת המרכז):

אני רק מחכה לחתימה שלך.

3036. בעיית הקרקעות בכפרים הדרוזיים.

חבר הכנסת ש' רייס שאל את שר החקלאות כיום כ"ז כשבט התשמ"ז (26 בפברואר 1987):

בביקורי האישי בסוף ינואר 1987 בכפרים מע"ד, כיסרא ובית-ג'ן נמסר לי, כי בחודש אוגוסט 1985, בעת ביקור שערכת ביישובי הדרוזים, הבטחת להם לפעול לפתרון בעיית הקרקעות.

כרצוני לדעת:

מה נעשה בעניין עד כה, מה מעכב את סיום הטיפול ומה בדעתך לעשות כדי לזרז?

שר החקלאות א' נחמקין:

כל אשר הבטחתי בכפיי הדרוזים אני מקיים, לעתים מעבר להבטחותי בסירי באוגוסט 1985, כמופיע בשאלתה, כמו השוואת מחיר הקרקע בדליית-אל-כרמל ועוספיה, שהם שכנים קרובים לך גיאוגרפית. לא למחיר של הקרקע בכרמל אלא למחיר הקרקע במושב יוקנעם. זאת הרבה מעבר למה שהבטחתי בביקורי הקודמים במגזר הדרוזי.

היו"ר ד' בן-מאיר:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת שבח רייס.

שבח רייס (המערק):

חברי שר החקלאות, גם אם השתמע אולי כאילו יש שמץ

היו"ר ד' בן-מאיר:

חברי הכנסת אנני עוברים להצעה לסדר-היום, מס' 5256. של חבר הכנסת יגאל כהן, בנושא: הצורך בפתרון בעיית המושבים והחקלאים והממסד החקלאי, בבקשה.

יגאל כהן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, המשבר בהתיישובות אינו משבר של כישלונות חקלאיים, של ידע ומחירים. ידענו בעבר משברים בענפים חקלאיים — בענף הפרחים, בענף ההדרים, בענף ההודים, בענף הכותנה ועוד — כתוצאה מעורפי יצוא וממפולת מחירים בחוץ-לארץ. בזמנו, סיענו לכל ענף תוך כדי מאבקים, בירורים, דחיות חוזרות ונשנות. אבל, אני יכול לקבוע, שכל ממשלות ישראל לא התעלמו מהבעיות המיוחדות שהיו בזמנים מסוימים לענף חקלאי זה או זה.

לשמחנתנו, ברוב הענפים של הייצור המקומי — רפת, בשר, פטמים, ביצים — יש כיום הסדרים מניחים בהחלט את הדעת, עם מסגרות תכנון ומחירים מובטחים. גם ביצוא

יגאל כהן (הליכוד):

אבל לא הריבית הייתה בעוכרי העניין, לא כך הורדנו את האינפלציה. אולי ההיפך. ומייד אחיחם לכך.

ריבית ריאלית של 70%–80%, או ריבית של 30%–35% כיום, אין לה תקדים בעולם. המסקנה המתבקשת היא, שאסור להשאיר עוד את קביעת שיעור הריבית בידי בנק ישראל. יש צורך, ומהר, להביא לשינוי החוק. מי שרוצה להגביל אשראי על-ידי קביעת ריביות כאלה הורס כל יצרן חקלאי וכל תעשיין. במועד כלשהו נופלת עליו פתאום ריבית, לא רק על האשראי החדש שהוא צריך לקבל, לא זהו העניין, אלא בעיקר על כל האשראי שהוא לקח ותכנן להחזיר באמצעי הריצור שלו. הכול השתבש. הריבית הורסת כל תחשיב וכל תכנון.

אני שמח לציין, שהעלינו את הנושא בוועדת הכספים וקיבלנו הסכמה מרוב חברי הוועדה. יחד עם חברים נוספים, אטול יוזמה לשינוי החוק, שיאפשר לפחות לגוף ציבורי כמו הוועדה המייעצת, שבה שותפים כל הגורמים היצרניים במשק, לקבוע את שיעור הריבית. זה לא דבר שצריך לעשותו כן-לילה, כמו פיתוח או העלאת מחיר הרלק, זהו נושא ציבורי וכלכלי ממדרגה ראשונה. הכרחי לשנות את החוק ולא להשאיר את קביעת שיעור הריבית בידי אלה שקבעו אותו כפי שקבעו, כי, לדעתי, קביעתם הייתה משגה, והיא הביאה למשבר חמור. זהו הפן האחר של המשבר בחקלאות.

הפן השני, לצערי הרב, הוא חלק מהבעיות שלנו פנימה. במשך הרבה שנים נבנו מנגנונים מנופחים ומיותרים, והם כריחים על צווארם של החקלאים ועל אוצר המדינה. בעבר העלה חבר, חבר הכנסת אפרים שלום, את הנושא של מועצת הירקות, ולא אחזור על כך. נרמה לי ששר החקלאות הנוכחי היה ער לנושא גם אז, ואינני יכול להתפאר ולומר שמישהו משיר החקלאות בעבר ניסה להתמודד, בצורה אמיתית, עם הבעיות של מבנה ושל מנגנונים ושל שינוי אותן מסגרות שהן כריחים על צווארו של החקלאי.

אביא לדוגמה את מועצת הפרחים. בשנה מסוימת ייצאנו פרחים ב-80 מיליון דולר. המדינה סייעה באותה שנה, לאחר מאבק גדול, בסכום של 23 מיליון דולר, לענף שייצא ב-80 מיליון דולר. היה משבר בענף הזה. רוב הכסף הלך לכיסוי הפסדים בכתי-אריזה שהמועצה רצתה לנהל אותם, למנגנונים כפולים של המועצה. גם ל"אגרוסקו" הייתה הנהלת חשבונות וגם למועצת הפרחים. הייתה גזירות גם ל"אגרוסקו" וגם למועצת הפרחים. נוסף על אלה את ארגון מגדלי פרחים, וכן ועדות משק של המרכז החקלאי ושל התנועות. לכל זה לא הייתה כל הצדקה. יש משרד חקלאות, והוא המשרד המתכנן. חברת "אגרוסקו" מייצאת את התוצרת, מבטיחה את מחירה ומתחשבת עם החקלאים. בנושאים אלה גרמה המועצה לכפילויות ולבזבוז אדיר של משאבים.

לא אוכיר מועצות נוספות, הזכרתי את מועצת הירקות. חבר הכנסת אפרים ששון, שחשבו, שהוצאותיה כשנת 1986 יגיעו למיליארדים. אינני יודע מאין הוא לקח את הנתונים האלה. שאלתי אותו בקריאת כינים: מה עשית כאשר היית אחראי בתנועה למגזר מסוים שיכול היה לתרום לעניין הזה? הוא אמר: ניסיתי, ולא הצלחתי. אני מקווה ששר החקלאות, שהשיב אז, מתמודד נכונה עם הבעיות האלה.

יש לנו נושא נוסף שטופל ודובר בו הרבה לאחרונה — ארגוני הקניות. ארגוני הקניות מפכו מסלולות בנקאיות. ללא פיקוח, ללא בקרה, ללא ביטחונות. האשראי, בחלקו, הלך

לצריכה ולהשקעות לא-יצרניות. יצרנו, כלא מודע, השחתת מידות, התפרקות מאחזיות אישית וציבורית. כל ארגון רצה להיות אימפריה קטנה ותעשיין גדול. הבקרה הציבורית כמעט ולא התקיימה. הכול — מעודנים סגורים עם תלות מוחלטת של הוועד הממנה, נציג היישוב, הגזבר, באותה הנהלה מצומצמת של הארגון.

הכרחי לעשות שינויים מרחיקים-לכת בכל המנגנונים ולקיים היערכות חדשה. חייבים לנצל הפעם הזאת את הסיוע לפריסת חובות ולהסדרים חדשים במבנה הארגונים והמועצות. הכרחי שהסיוע יגיע ישירות לחקלאי, הכרחי לתבוע ממנו לשאת באחריות ובהתחייבות שלקח עליו. חייבים לקיים ארגון חזק של האגודה, כן, אני בעד ארגון חזק של האגודה, אבל לא ניצולה לרעה כפתח למעשי הונאה ואי-עמידה במחויבות אישית וציבורית.

אנחנו עוברים תהליך חמור מאוד של משבר אמון, שיסכן, חלילה, את כל הרקמה החברתית והארגונית, שהיא כה חשובה לנו.

המעורבות הפוליטית הוסיפה מדי פעם עיוותים חמורים של קשרים בלא כישורים, של חשבונות בין קבוצות לחץ, בין חקשים לבין ותיקים, כביכול חדשים וכביכול ותיקים — שמור לי ואשמור עליך.

אני מקווה שנדע לתת את הסיוע ההכרחי, ואני בעד מתן הסיוע. אנחנו נסייע ונשיג רוב של חברים בוועדה בעד סיוע למגזר הזה. אבל יש לנצל את הסיוע לשינוי מסגרות, להביא לכך שאכן נפיק לקחים מהמצב החמור שבו אנחנו נמצאים, והוא חמור מאוד לא רק כלכלית, אלא גם מוסרית, מורלית וארגונית.

אני מקווה שנחזיר למשפחת האדמה את מקומה, כבודה ואחריותה כממלאת שליחות לאומית ציונית עליונה, לא רק לעצמה אלא גם למדינה ולחברה הישראלית כולה.

הו"ר ד' כן-מאיר:

תודה. אדוני שר החקלאות, בבקשה.

שר החקלאות א' נחמקין:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, זו לי הפעם המי יודע כמה שאני עונה על הצעות דחופות ועל שאלות באותו נושא. לצערי הרב, אין חידוש. אנסה להתרכז רק בדברים שאליהם התייחס חבר הכנסת יגאל כהן. אתחיל לפי אותו סדר, למען הדיוק.

אני חושב שמה שהושקע במנגנון מועצת הפרחים, או ב"אגרוסקו", הכפילות, זה מצחיק, חסר ערך, שולי ולא משנה. האסון היה גם במועצת הפרחים וגם במועצת הלול, גם בהקמת מפעלים, והיום הוא נמשך במפעלי תעשייה, לא בחקלאות. אני אומר מתוך אחריות: זו הקמת שאן עמה שום ביקורת, שום בקרה, שום קביעה מקצועית. זוהי הפקרות שנוכלת, בעיני, כפשוטו. תבדוק כמה בתי-אריזה הוקמו? לאיזה צורך? מי הקים אותם וכאילו תקופה? אני סוגר אותם. תבדוק כמה משחטות הוקמו? מי הקים אותן? לאיזה צורך? באילו מקומות? ומי סוגר אותן? תבדוק מי הקים מפעלי תעשייה? באילו תקופה? מי אישר את הקמתם? זה היה פרטיזני? האם אישרה את זאת מערכת ארגונית כושלת, או ממשלת ישראל על משרדיה? מי אישר למשקים הקמת לולים, דפתוח וחממות שאיש אינו יודע מאין לקחת תקציב להקמתם? מי ממשיך בשיטה הזאת, שיטה שאני צריך להילחם בה בכל כוחי?

קריאה:

מי?

פרשטע-עבודה. הביקורת הזאת אינה עניינית. מקור הרע הוא בכך שאנחנו מנהלים את המשק היצרני שלנו ואח השירותים בצורה גרועה, גרועה מאוד: אנחנו — מדינת ישראל. וכל אחד יעשה בביתו ולא יטיף לאחרים.

תראה את מי ממנים היום, מחוגים מסרמים, למנהלי מפעלים ממשלתיים, תראה ותבדוק, ואחר כך תבוא אלי ותאמר לי אם אתה מעלה על דעתך שאפשר להשלים עם מצב כזה. ממנים אנשים בעצם הימים האלה, היום, לא אני. ואני גם אני לא מצליח חמדי, נמתחת עלי ביקורת קשה מאוד על זה שאני ממנה אנשים במשרדי. אמרתי לאחד השרים הבכירים במדינת ישראל, שהוא יאבד את זכותו המוסרית להטיף מוסר, והוא צריך לעשות זאת יום יום, כי יש לו בעיה, על שום המינוי שנעשה עליידי בעצם הימים האלה. הוא יודע זאת, אבל אין לו ברירה, ואתה יודע למה אין לו ברירה. האם די במוסר הנוכחי? בדוק בכל חלקה שאתה מכיר אותה מקרוב. לעתים גם אני לא יכול להתמודד עם מה שעומד בפני.

כדי שלא לעסוק בניתוח כלול אומר, שבניגוד לעבר, שבו נתנו כסף וסייעו, אני משנה את כל המבנה. איני יודע אם יעמוד כי הכוח, אבל זה מחויב המציאות, אני ממליץ לך, חבר הכנסת יגאל כהן, לשקול מאה פעמים לפני שתשמיע פראזה — שיש לתת לחברי המושבים. אין ארגוני קניות, הם פשוט כבר אינם, וצריך לתת סיוע כדי שהיצור הקיים היום ימשיך להתקיים בעתיד.

בגלל המערכת המטורפת של אישורים ממשלתיים וריבית "משוגעת", ומדיניות שאני הייתי שותף לה כי היא היתה הרע במיעוטו, לא הצליחו לקצץ את התקציב, לא הצליחו להוריד משכורות, ואתה יודע מי סייע לכך שלא הצליחו. היו מוכרחים להגדיל את שיעור הריבית, וזה הרע במיעוטו, הוא רע קשה מאוד. אבל הוא הרע במושביו. גם מתוך כבוקר יגנו פה על המשך המדיניות הזאת, שהיא כשלעצמה לא סימפתית אבל זה מה שצריך לעשות ציבור, זה מה שצריכה לעשות מדינה, לאחר שיצרה אוברדרפט שאין לו אח ורע בשום מקום בעולם. אחד כך, בבקשה, כולנו נצטמצם. כשלא עושים כך, מובן שצריך לעשות לאחר מכן פעולות לא סבירות, לא הגיוניות ולא כלכליות. כך נכשל הראשון שנכשל — המשק היצרני החקלאי על מרכיביו, כי הוא משק עצמאי.

מעניין שהיתה ביקורת קשה מאוד על כך שהכנסים קיבלו סיוע של 100%, לא 99%, בערבות המדינה, למניות שחילקו, או מכור, לציבור ולא היה להן כיסוי. אמר זאת חבר הכנסת אמנון לין לפני שעה מעל לדוכן הזה, ואני מסכים אותו במאה אחוזים. מדינת ישראל תשלם 6 או 7 מיליארדי דולר בעד מדיניות שאנחנו היינו שותפים לה; לא הם, אנחנו, כולנו.

קריאה:

כולנו?

שר החקלאות א' נחמקין:

המושג "כולנו" משנה את החומרה? וכשאנחנו עושים זאת, ניהור מלבך מערכות אחרות, כי אנחנו עשינו זאת. לכן, הפעולות שאני עומד לנקוט, אין להן אח ורע במשק הציבורי ואף לא באחד מהמשרדים הממשלתיים, ואין גם משהו הדומה לאמצעים אלה.

אני ממליץ שניתן את כל הסיוע מתוך מחשבה, אחריות והחירות, כדי שאוכל להעלות שנית את המערכת הזאת על דרך המלך, ומתוך אחריות של אי-בזכות, בלא פרוטקציה, ללא יוצא מן הכלל ובמירב עוז הרוח הנחוץ כדי לשנות את פני הדברים.

שר החקלאות א' נחמקין:

אנשים חסרי אחריות. אני מודה שאני יוצא מכלי; גם בעצם הימים האלה מופעלים עלי לחצים שאחז אמצעי ייצור שאין בהם צורך. ואחרי זה ישאל אותי, בצדק, חבר הכנסת לין: אם זה מתקבל על הדעת שזורקים תוצרת חקלאית? קודם משקיעים הון בהקמת הלול ואחרי כן זורקים את הביצים; קודם משקיעים הון בהקמת רפת, ואחרי כן שופכים את החלב. לאחר מכן עומרים כאן ומסבירים לי.

אני מודה שזאב באתי למשרד החקלאות לא החלטתי אף לא החלטה סימפתית אחת, רק גזירות, והכול בשביל להציל את המערכת, שאתה ישבת כאן כשהיא נהגה בהפקרות. אתה יודע כמה בתי-אריזה הקימו? ואיפה? לאיזה צורך? מי היה זקוק להם? ומי שנתנו לו — לקח. למה לא לקח? כי הוא חסר אחריות. אבל למה נתנו? לא הוקמה אפילו משחטה אחת ללא כל האישורים שבעולם. מי אישר לחקלאי אחד מכסת ייצור של 1,500 טונות הודים ו-1,500 טונות פטימים? זאת מכסה המספיקה לשלושה יישובים, והיא ניתנה לאדם אחד. מותר לי לכעוס? הרי אני צריך לבטל את זה, אתה יודע מי נתן האישורים אלו? תבדוק איזו מערכת פוליטית עשתה זאת. ומה אני עושה מאז נכנסתי לתפקיד? אני מקצץ ומוריד ומחסל וסוגר.

נהניתי מאוד לראות איך נזעקה כל הכנסת לעזרת בתי-שמש. אני מודיע גם היום, שהמפעל בבית-שמש הוא מיותר, בדיוק כמו בתי-האריזה האלה, כי אין לו מה לעשות ולא יהיה לו מה לעשות — או שיצטרפו לסגור מפעל בתעשייה האזרחית: לא יועיל, שניהם יחד לא יתקיימו, כי אין להם ממה. כל הכנסת רעשה, וכצדק: איך אפשר לפטר 300 עובדים בבית-שמש? אתה יודע כמה אנשים מפטרים עכשיו משום שנכנסו מפעלים שאין בהם צורך? משום שנכנסו משחטות שאין בהן צורך? משום שנכנסו בתי-אריזה שאין בהם צורך? אחרי זה מסבירים שיש מערכות פוליטיות ששומרות וזו על זו. את כל זה אישור משרדים ממשלתיים.

יעקב זאק אמר (המערך):

באילו תקופות אישור?

שר החקלאות א' נחמקין:

אני לא רוצה לעסוק בזה. אתה יודע למה? כי יגידו לך שגם קודם זה היה כך. מאז באתי למשרד הצלחתי לאזן איכשהו בין הייצור לבין הביקוש, ועל זה נמתחה עלי ביקורת, גם בין חברי הכנסת. לא אחת באתי גם לוועדת הכספים, וחבר כנסת נכבד כמו חבר הכנסת דן תיכון אמר לי: מה זה קרה לך, אתה מאוד לא-פופולרי בחוגי החקלאים, הרי צריך להיות פופולרי, מה קורה, אתה הרק מקצץ, למה הם כל כך לא אוהבים אותך? כאשר נכנסתי לראיתי לנגד עיני את סופו של המגזר החקלאי, אלא אם כן אעשה את המעשים הקשים ביותר כדי להציל אותו, ולמענו, אין לי על מי להטיל את האחריות לדברים.

איני רואה גישה זו במגזרים אחרים. אני אומר לך דברים אלה באחריות, תראה על מה מגינים במגזר משק אחרים. העשה בדיקה, ואל תבוא בעוד שילוש שנים; העשה בדיקה מה קורה במגזרים אחרים, גם יצרניים, איך שומרים עליהם מכל משמר ואיש אינו מעז לגעת בהם. למה? כי שם זה עדיין לא המגזר החקלאי. אוי לנו אם כך אנחנו מנהלים את עסקינו.

אמרתי את זה, ואני יודע שכבוא היום יבואו אתי חשבון על כך: אחרון ארגוני הקניות לא התנהל טוב פחות מראשון המשרדים הממשלתיים, שלא לדבר על הכנסת, מבחינת ההוצאה פראדס, פרימטר, פר מה שאתה רוצה,

הי"ר ד' בן-מאיר:

מה אתה מציע, אדוני השר?

שר התקלאות א' נחמקין:

אני ממליץ להעביר את הנושא לדיון בוועדת הכספים, כדי שלא נצטרך לשוּב ולדון עליו במסגרת הזאת.

הי"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת יגאל כהן, האם אתה מסכים להעביר את הנושא לדיון בוועדת הכספים?

יגאל כהן (הליכוד):
מסכים.

הי"ר ד' בן-מאיר:

תודה, מי בעד העברת הצעתו של חבר הכנסת כהן לוועדת הכספים? מי נגד?

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת הכספים נתקבלה.

ו. הצעות לסדר-היום

הבקשה מארצות-הברית לבטל את המעמד של פליטים ליהודים היוצאים

מברית-המועצות

הי"ר ד' בן-מאיר:

חברי הכנסת, אנו עוברים להצעות לסדר-היום מס' 5377 ו-5358 בנושא: הבקשה מארצות-הברית לבטל את המעמד של פליטים ליהודים היוצאים מברית-המועצות. רשות הדיבור לראשון המציעים, חבר הכנסת אלעזר גרנות, ואחריו — חבר הכנסת שמעון בן-שלמה.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ממשלת ישראל החליטה פה אחד לפנות אל ממשלת ארצות-הברית בבקשה שתבטל את מעמד הפליטים שהיא מעניקה ליהודים יוצאי ברית-המועצות, מעמד המקנה להם זכויות מיוחדות על-פי מדיניות ההגירה של ארצות-הברית וכשל כן מקל את החלטתם של היהודים לנושור בווינה ולא להמשיך בדרךם לישראל.

אני מניח, כי החלטה זו היא החלטת מצוקה, וכי היא נתקבלה בממשלה משנחבר כי הנושרים בווינה לא זו בלבד שהם עצמם אינם מגיעים לישראל, אלא שממדי הנשירה ושינוי יעד המוצהר של היוצאים מעמידים בסכנה את המושך הסכמתם של שלטונות ברית-המועצות ליציאת היהודים ומביאים לחסימת דרך היציאה גם בפני מי שמבקשים באמת לעלות לישראל.

לכאורה, זוהי החלטה הגיונית הבאה לתקן את המעוות, לסתום פרצות ולגרום לעלייתם של יהודים רבים לישראל; ועלייה היא, לכל הדעות, צורך קיומי של מדינת היהודים.

ואולם, למעשה, החלטתה של הממשלה לפנות אל ממשלת ארצות-הברית בבקשה לבטל את מעמד הפליטים ליהודי ברית-המועצות היא החלטה מופרכת מאין כמוה, מופרכת מבחינת תכליתה המעשית ושרעורית מבחינת הנחותיה העקרוניות ומשקעיוניות הלאומיות וההיסטוריות.

חברי הכנסת, הבה ונפליג לרגע בדמיונו ונאמין כי 24 שרי הממשלה — — כמה שרים יש בממשלה, 24?

אורה נמיר (המערך):

25 שרים.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

25 שריה של ממשלה זו — —

הי"ר ד' בן-מאיר:

יש לנו 24 שרים ולא 25.

שבח וייס (המערך):

יש 12 ו-12 ועוד אחד, כדי שלא יהיה תיקון.

הי"ר ד' בן-מאיר:
אבל יצחק פרץ אינו בממשלה. חבר הכנסת שבח וייס, זה מופיע גם בסטטיסטיקה שלך. אני מציע שתבדוק את עצמך.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

חברי הכנסת, אני חוזר ואומר: הבה ונפליג בדמיונו לרגע ונאמין כי 20 וכמה שריה של ממשלה זו קיבלו את החלטתם אחרי דיון מעמיק ושיקול-דעת יסודי ורציני.

הבה נבחן אחת לאחת את ההנחות שמוכרחות היו להיות ביסודה של החלטה זאת ובלעדיהן לא היתה יכולה החלטה זאת להתקבל.

הנחה ראשונה היא, כי לממשלתה של מדינת ישראל יש סמכות לקבוע את גורלו האישי של כל יהודי באשר הוא, ומחוקקה של סמכות זו גם לכפות עליו לעלות לישראל אפילו אין הוא רוצה בכך.

הנחה שנייה שהיתה מוכרחה להיות ביסודה של החלטת הממשלה היא, כי כפיית העלייה עולה בקנה אחד עם יסודותיה של תפיסת הציונות כתנועת ההגדרה העצמית הלאומית של העם היהודי.

הנחה שלישית שהיתה מוכרחה להיות ביסוד החלטתה של הממשלה היא, כי עצם קיומה של ישראל וחוק השבות, המקנים לכל יהודי את זכות העלייה ואת האזרחות הישראלית, שוללים מיניה וביה את זכותו של כל יהודי להיחשב לפליט, בכל הנסיבות וככל הזמנים.

רבותי, אני מניח, כי ביסוד החלטתה של הממשלה לשלול את מעמד הפליט מכל יהודי ולפנות אל ממשלה זרה בבקשה שאף היא תשלול זכות זו או מעמד זה מיהודי, עמדה ההנחה, כי הפנייה הזאת לא תשלול מכל יהודי שהוא את חייו.

רבותי חברי הכנסת, ממשלת ישראל לא נבחרה על-ידי העם היהודי והיא איננה ממשלתו של העם היהודי. ממשלה זו היא ממשלתה של מדינת ישראל בלבד, סמכותה מוגבלת לאזרחיה בלבד, ואין לה כל סמכות וכל זכות של כפייה בכל הנוגע לגורלו האישי של כל יהודי שאינו אזרח המדינה.

גאולה כהן (התחיה):

אתה והרב שך חושבים אותו דבר.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

מדינת ישראל נטלה על עצמה מרצון את חובת הערבות לעם היהודי ולכל יהודי באשר הוא.

אין לממשלת ישראל כל סמכות לכפות על שום יהודי לעלות לישראל, ואם היא רוצה — — —

רב שילנסקי (הליכוד):

רב שילנסקי (הליכוד):
אם כן, למה הוא מבקש מממשלת ישראל ויזה?

יעקב ז'אק אמיר (המערך):
זה הסעיף החשוב ביותר.

היו"ר ד' בן-מאיר:
אני מבקש לא להפריע, חבר הכנסת שילנסקי, תגיש הצעה לסדר-היום הפוכה מזאת.

אלעזר גרנות (מפ"ם):
ערכות זו, על-פי אופיה — — —

יאיר צבן (מפ"ם):
הוא מדבר על כפייה.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):
אני הגשתי, אבל לא אישרו אותה.

אלעזר גרנות (מפ"ם):
אני מדבר על הזכות לכפות.

היו"ר ד' בן-מאיר:
אם כן, תגיש אותה פעם נוספת בשבוע הבא.

גאולה כהן (התחיה):
מי כופה עליהם?

שבח וייס (המערך):

אלעזר גרנות (מפ"ם):
אני מבקש שלא תפריע לי.

היו"ר ד' בן-מאיר:

רב שילנסקי (הליכוד):

חבר הכנסת שבח וייס, אני מבקש לא להפריע עוד. חברי הכנסת, אתחיל לקרוא אתכם לסדר. מה ההתרגשות הזאת? יש שתי גישות שונות לנושא. עכשיו תשמעו את הגישה של חבר הכנסת גרנות. מי שאינו מסכים עמה, אל יסכים. יש לו ודאי סיבות שלו שלא להסכים. מכאן ואילך אתחיל לקרוא אתכם לסדר.

היו"ר ד' בן-מאיר:
אני מבקש לא להפריע.

אלעזר גרנות (מפ"ם):
אני מבקש שלא תפריע לי. תתאפק, כבר כתוב "ויתאפק המן".

אלעזר גרנות (מפ"ם):
חברים, תנו לי לדבר. אני יודע שאני נוגע באחת השאלות החשובות ביותר של קיומנו כאן, ואני אומר את הדברים האלה באחריות. אני יודע שהדברים שנויים במחלוקת, ואני רוצה להביע את דעתי בשאלה שהיא מהותית לעצם קיומנו.

מדינת ישראל נטלה על עצמה מרצון את חובת הערכות לעם היהודי ולכל יהודי באשר הוא. ערכות זו, על-פי אופיה, אינה תלויה בשום תנאי של הדדיות. זאת היא ערכות של אחריות שאין אותה סמכות. לכאורה, יכולה ישראל להחליט לשנות את האסימטריה הזאת, אולם היא יכולה לשנותה רק על-ידי ביטול אחריותה. היא אינה יכולה לשנותה בדרך של כפיית סמכותה. על כן, אין לה לממשלת ישראל שום סמכות לכפות על שום יהודי לעלות לישראל אם הוא אינו רוצה בכך. וכל ניסיון לעשות כן מוכרח להיתקל — — —

אני אומר, שאין לה, לממשלת ישראל, שום סמכות לכפות על שום יהודי לעלות לישראל אם הוא אינו רוצה בכך. כל ניסיון לעשות כן מוכרח להיתקל בהתנגדות מוסרית מצד יהודי התפוצות ולהביא לניתוח בין ישראל לבין הגולה: הוא לא ירבה עולים אלא ימעיטם.

גאולה כהן (התחיה):

רבתי חברי הכנסת, האם באמת זכתה ממשלה זו, בזכות מעלתו האישית של כל אחד משריה ובזכות מעלותיה המקובצות, למין הארה מופלאה ונפרסו לעיניה במחזה עליון כל עלילותיו וכל גורלו של העם היהודי מכאן ועד עולם? האם יש לה לממשלה זו ביטחון כי לא יצטרך עוד שום קיבוץ יהודי בעולם לחסד נעורים, לזכות פליט? אתם יודעים מה אני רוצה לומר.

היו"ר ד' בן-מאיר:
אני מבקש ממך, חברת הכנסת גאולה כהן, לא לשאול עוד. הוא אינו רוצה להשיב על שאלות.

אלעזר גרנות (מפ"ם):
לא אתן לך להפריע לי היום.

גאולה כהן (התחיה):

פשיטת רגל של הציונות.

גאולה כהן (התחיה):
אני רוצה רק לשאול.

אלעזר גרנות (מפ"ם):
לא פשיטת רגל של הציונות, לא, לא, גברת כהן.

אלעזר גרנות (מפ"ם):
לא, לא אשיב לך.

שבח וייס (המערך):
עלייה בכפייה אינה פשיטת רגל?

גאולה כהן (התחיה):

אלעזר גרנות (מפ"ם):
לא פשיטת רגל של הציונות, אבל היום, במרחק של כמה מאות מטרים מאחורי, נערך משפט דמיאניוק, שם מדברים על מיליוני יהודים שעלו על המוקד מפני שגבולות נסגרו בפניהם ודרכי מנוסה נחסמו.

היו"ר ד' בן-מאיר:
חבר הכנסת גרנות אומר לך שהוא אינו רוצה לענות לך, ואת ממשיכה בשלך. הוא מבקש לא לשאול אותו שאלות. יש לו עשר דקות, תנו לו לדבר.

השר לקליטת העלייה י' צור:
לא היתה אז מדינת ישראל.

אלעזר גרנות (מפ"ם):
ממשלת ישראל קיבלה אומנם את דעתך, חברת הכנסת גאולה כהן, אבל על זה נדבר אחר כך.

גאולה כהן (התחיה):

ברוך כן, מפני שלא הייתה לנו מדינה.

רב שילנסקי (הליכוד):

חבר הכנסת גרנות, איך אתה יכול להשוות את השואה עם הבעיה הזאת? אם אתה עושה את ההשוואה הזו אינך מבין את האל"ף-בית של השואה. איך אפשר להשוות את מה שראית, את הקריסטוריום ואת תארי-הגדים, עם העניין הזה?

אלעזר גרנות (מפ"ם):

אתה לא מבין על מה אני מדבר. צריך להבין כשביל להגיב. עוד לא הבנת מה שאמרתי.

רב שילנסקי (הליכוד):

איזה יהודי ציוני יכול לעשות את ההשוואה הזאת?

היו"ר ד' בן-מאיר:

חברי הכנסת, הוא לא עונה על שאלות. תנו לו לסיים את דבריו.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

לא השווייתי את מה שקרה שם לעניין הנדון. אמרתי רק דבר אחד: אנחנו עם כעל זיכרון היסטורי. לאיש מאתנו אין אחריות לגורלו של העם היהודי. אנחנו רוצים שתהיה לנו אחריות. הציונות היא אלטרנטיבה קיומית של העם היהודי. לצערנו, עדיין רק פחות מרבע מהעם היהודי הכיר בכך שהציונות היא אלטרנטיבה קיומית.

אבנר חי שאקי (הסיעה הרחוקה-לאומית):

איך — — —

אלעזר גרנות (מפ"ם):

עוד אניע לזה בסוף דברי. רבותי, על מה אנחנו מדברים? אנחנו מדברים על פנייתה של ממשלת ישראל לממשלה זרה כדי שזו תמנע את זכות הכניסה של יהודים אליה, או את ההקלות לכניסה אליה. האם אנחנו רוצים שיהודים יבואו לכאן משום שלא יוכלו ללכת למקומות אחרים?

היו"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת גרנות, אתה חייב לסיים. אני מצטער, אבל אינך מסיים אלא מעורר כל פעם את הקהל לשאול עוד שאלות.

גאולה כהן (התחיה):

— — —

היו"ר ד' בן-מאיר:

חברת הכנסת כהן, אני קורא אותך לסדר.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

מה שעולה כאן מחדש לפנינו הוא תורת הציונות האכזרית. הרי עלינו זה אנחנו צריכים להגיע למסקנה, שאנחנו כלל לא מעוניינים שיהיה ליהודים חופש יציאה מכרית-המועצות לכל יעד שבו הם בוחרים.

עוזי לנדאו (הליכוד):

לא נכון.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

אני יודע שזה לא נכון. אם כך, למה מחליטים החלטות שיוצרות משמעות כזאת? אני אומר: ציון כמשפט תיפדה ושיבה בצדקה.

עוזי לנדאו (הליכוד):

ארצה.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

כמשפט, לא כמשפט ולא כסיפוח: בצדקה, לא ככפייה ולא בצדקה. ושירי ממשלת ישראל, מוטב להם שיעסקו במה שלמענו הם נבחרו: ימלאו התפקידים שמסורים לאחריותם; ישפרו את ישראל בתחום הנתון לסמכותם; יפעלו למען ישראל טובה יותר, יפה יותר, ישראל סולידרית, עושה צדק ועושה שלום. לישראל כזאת יעלו יהודים בלי כפייה ובלי שום גזירות. אני מבקש שהנושא יידון בכנסת.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה רבה.

גאולה כהן (התחיה):

— — —

היו"ר ד' בן-מאיר:

חברת הכנסת גאולה כהן, את רוצה שאקרא אותך לסדר בפעם השנייה? מה קורה פה היום? אני מבקש מחברי הכנסת להירגע. צריכה להיות גם יכולת לשמוע דעה שאין מסכימים לה. זכותנו להשמיע דעות שלא כולם מסכימים להן.

רשות הדיבור לחבר הכנסת שמעון בן-שלמה, בבקשה.

שמעון בן-שלמה (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אדוני היושב-ראש, בראשית דברי אני מבקש להדגיש, כי ההצעה לסדר-היום לא הוגשה רק בשל השאלה הספציפית, שהתעוררה אחרי בקשתו של ראש הממשלה מהממשל האמריקני לבטל את המעמד של פליטים ליהודי כרית-המועצות היוצאים משם. השאלה היא רחבה יותר ומקיפה יותר, ובמרכזה — מה צריכה להיות מדיניות הממשלה וגישתה בכל הקשור ליהודים בארצות הגולה, הנמקים בייסורים או נרדפים?

שאלת השאלות היא, מהו התפקיד המוטל על ממשלת ישראל, כמייצגת את העם היהודי וכאחראית לגורלו? לצערי הרב ולמרבחה פליאתי, דומה שמי שאחראי כיום לקליטה, ואין הכוונה דווקא לשר הקליטה, ומי שקובע את המדיניות הוא בעל גישה מצומצמת, צרה, כיתתית ולא-מוסרית.

האם חייבת מדינת ישראל לסייע לכל יהודי, או לא? זו השאלה. האם מדינת ישראל רואה עצמה אחראית לגורל היהודים בעולם, כן או לא? לדעתי, התשובה חיובית, ואני מאמין שרובכם כאן מסכימים אתי.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

זו בעיה למי שלא מכיר במדינת ישראל, לחוגים שאתה מתכוון אליהם.

שמעון בן-שלמה (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

לא מדברים פה על מי שלא מכיר במדינת ישראל.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

— — —

שמעון בן-שלמה (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

עדיין לא פתרנו את בעיותיהם של אלה הנמצאים כאן.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

יש לנו "סטמרים", יש לנו "נטורי קרתא" — — —

שמעון בן-שלמה (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

כשום אופן איני יכול להבין, ודאי שלא להסכים, לגישה הקרובה כי אנו חייבים לסייע ליהודי רק אם הוא מתכוון לעלות לישראל. היעד חייב להיות ישראל. אנו מעוניינים שכל יהודי יעלה לישראל, כי זה הבית וכאן מקומם של כל היהודים.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):
אז שיבואו.

שמעון בן-שלמה (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אך אם יהודי, הנתון במצוקה בארץ גלות, אינו מעוניין לעלות לישראל אלא מתכוון להשקיע בארץ אחרת, כלום אין אנו צריכים לעשות כל מאמץ לסייע לו?

עוזי לנדאו (הליכוד):
לא.

שמעון בן-שלמה (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
דעתי היא שכן. דעתך היא שלא. יש עניין של ערכות זה לזה, של הצלת יהודי כאשר הוא יהודי, ולא משנה היכן הוא.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

— — —
עוזי לנדאו (הליכוד):

האם יש סכנת חיים בכרית-המועצות? אם יש סכנת חיים, אתה צודק.

שמעון בן-שלמה (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
יש גם סכנת חיים.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):
אין סכנת חיים שם.

שמעון בן-שלמה (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מבקש מכם לשמוע משפט שאצטט כאן: "יציאת יהודים מברית-המועצות שלא לישראל איננה יעד למאבקה של ממשלת ישראל". האם אתם מסכימים עם הצהרה שכזאת?

עוזי לנדאו (הליכוד):
כן.

שמעון בן-שלמה (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
האם זו מדיניות שקולה ואחראית? אומר לכם מי אמר את המשפט הזה — אמר אותו שר הקליטה, מכובדי, מר יעקב צור, כחשוכה על שאילתא ישרה של חבר הכנסת מתי פלד, שניתנה ביום ח' בכסליו. צר לי לומר, אך האין זה יעד של מדינת ישראל לסייע ליהודי במצוקה? האם אדם שלא יעלה לישראל איננו יהודי?

יש בעיה, אינני מתכחש לה, והיא שאנשים אלה אינם מעוניינים לעלות לישראל. יש לבחון מדוע אין הם רוצים לעלות לישראל. יש לחפש את שורשי הבעיה ולמצוא פתרון. זה, מורי ורבותי, לא פתרון. לא כך מביאים יהודים לישראל.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

שמעון בן-שלמה (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
האם אנחנו צריכים להביאם לכאן עליידי נעילת שעריהן של ארצות אחרות בפניהם? האם זו שיטה?

אדוני היושב-ראש, הבעיה אינה רק יהודי ברית-המועצות. לי מפריעה הגישה בכללותה. איני מסכים לקביעה, שיהודי ברית-המועצות שלא יעלו לארץ-ישראל אינם יעד למאבקה של ישראל. לדעתי, על כלנו להילחם למען יהודי ברית-המועצות, יהודי סוריה, יהודי אירן, יהודי לבנון ויהודי ח'מן, וללא כל קשר לשאלה לאן הם יצאו.

עלינו לפעול כדי שהם יעלו לישראל ולחפש את הדרך שתגרום להם לרצות לעלות לישראל מרצונם. אך מנקודת ראיתי — —

גאולה כהן (התחיה):
גם ממצרים יצאו באופן חופשי?

שמעון בן-שלמה (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
— — — מנקודת ראותו של יהודי שומר תורה ומצוות, לישראל אין הרבה מה להציע לעולים.

רב שילנסקי (הליכוד):
אבל מה קורה אם הוא לוקח ריזה ממני?

שמעון בן-שלמה (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אולי תשמע אותי ותקבל את התשובה?

היו"ר א' שוסטק:
אל תשיב.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אני מבקש לשאול שאלה.

שמעון בן-שלמה (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אילו תכנים יהודיים אתם מציעים כאן? אם ככל הגויים בית ישראל, מדוע באמת שיעלו לכאן?

רב שילנסקי (הליכוד):
בברית-המועצות כתוב אצלם "ייבריי"; בארצות-הברית הם מתבוללים.

שמעון בן-שלמה (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
לי ברור שלו היו החיים כאן יהודיים יותר, ערכיים יותר, הייתה העלייה רבה והירידה פחותה.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

— — —
גאולה כהן (התחיה):

שמעון בן-שלמה (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
ומכאן אני מגיע, מורי ורבותי חברי הכנסת, לנושא שבגינו העליתי את ההצעה. לדעתי, שגה ראש הממשלה כאשר פנה לממשל האמריקני וביקש למנוע מיהודי ברית-המועצות מעמד של פליטים. ייתכן, אומנם, שהעובדה שהם משתקעים בארצות-הברית גורמת לברית-המועצות שלא לתת אשרות יציאה במספר גדול יותר, אך לא אנו נחליט בשביל יהודי ברית-המועצות לאן ילכו. ובכל מקרה, עלינו להיאבק למען יהודי ברית-המועצות ולמען כל יהודי בלא קשר לשאלה מה יעשה לאחר שיינצל ממצוקתו.

גם דעת תורה, כפי שהובעה עליידי מרגן גדולי ישראל, היא חד-משמעית: יש לעשות הכול להצלתו של כל יהודי. כולנו ערכים זה לזה, וחובתנו לסייע זה לזה בלי הצבת תנאים, לרבות התנאי של עלייה לישראל. זה אינו יכול להיות תנאי להצלת יהודים.

לאור האמור, הרניני מציע לדרך על נושא חשוב זה במליאת הכנסת, ונוכה שבקירוב יתקיים בנו הפסוק "ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם". אמן.

רב שילנסקי (הליכוד):
האם אתה מוכן לענות על שאלה?

שמעון בן-שלמה (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אם היושב-ראש ירשה.

היו"ר א' שוסטק:
אין שאלות. אינך יכול לשאול שאלות. הוא קרא את הנאום

בשנת 1969, קיבלנו את מכתבן של 18 המשפחות מגרוזיה, שהרים מסך מעל היהדות הזאת וגילה את האיים היהודיים והציוניים הלוחמים? מה נאמר באותו מכתב בסיומו: "אומרים יש בעולם 12 מיליון יהודים. אולי יטעה מי שיחשוב כי אנו 12 מיליון, כי לימים של המתפללים על ישראל עומדים מאות מיליונים, אלה שלא הגיעו עד הלום, אלה המעונים, אלה שאינם עוד. שכס אחד עמנו צועדים גם הם, בלתי מנוצחים, חיים לנצח, בהעניקם לנו את מסורת המאבק והאמונה. הנה משום כך אנו רוצים לצאת לישראל, אנחנו נחכה חודשים ושנים, ואם ידרש — כל חינו, אך לא נחזור בנו מאמונתנו ומתקוותנו. אנחנו מאמינים: תפילותינו הגיעו אל האלוהים; אנחנו יודעים: קריאותינו יגיעו אל בני האדם, שכן אין אנו דורשים הרבה, רק שניחו לנו לצאת אל ארץ אבותינו".

רק בכוח תביעה זאת הפך מאבקם של יהודי ברית-המועצות שונה ממאבקם של כל קבוצה אחרת בחוג החברה הסובייטית. רק בכוח המאבק הזה של זכות השיבה למולדת, המוכר בחוקה הסובייטית כזכות לרפסריאציה, הפך המאבק היהודי למאבק בין-לאומי.

אינני כופר, חבר הכנסת אלעזר גרנות, בחופש ההגירה, כי הרי אינני כופר בחירותו של כל אדם להחליט על המקום שבו יחיה. אך מוטב שנבחן מה התרחש בקרב יהדות ברית-המועצות, מה הצדיק את המאבק הגדול המתנהל זה שנים, בשונה מכל מאבק של קבוצה לוחמת — של מדענים, של יוצרי סרטים, של אנשים שנמנעה מהם זכות הפרסום — כאן הוצב התוכן הלאומי. טול מן התנועה הזאת את הגרעין הלאומי, וחזרונו אל מסך הברזל ואל יהדות הרממה.

ככל שהשאלה שהצגת פה מורכבת, נדון בה במורכבותה, ולא נקל על עצמנו את החיים. תנועה זו איננה תנועת הגירה בלבד, ואין לסכם את מאבקם כמאבק בשאלת חופש ההגירה בלבד. הרי אין זה מקרה: שלטונות ברית-המועצות הכירו בתוכן התביעה הלאומית בשנות יציאת היהודים, והיהודים שיצאו מברית-המועצות יצאו על-פי פנייה מישראל, על-פי הודעה של אנשים שהם יוצאים כדרכם לישראל עם ויזה לישראל. אני חוזר וטוען שהארגונים היהודיים הם אלה שכפו על ממשלות ישראל לא חופש בחירה אלא עדיפות להגירה לארצות-הברית כיעד ראשון.

אורה נמיר (המעריך):
אני מקווה שעכשיו יעמוד לכם הכוח להיאבק בגלוי ובאומץ בארגונים האלה.

אלעזר גרנות (מפ"ם):
בהם צריך להיאבק.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):
מר צור, כדאי שתחזור על זה, כדי שיהיה ברור.

גאולה כהן (התחיה):
זה לא עניין של אידיאולוגיה, זה רק עניין של כסף. הם מקבלים סכום מסוים על כל ראש.

דב שילנסקי (הליכוד):
גם בדרך זו צריך להיאבק. בכל דרך צריך להיאבק.

גאולה כהן (התחיה):
הם לא עשו זאת בגלל אידיאולוגיה, אלא פשוט קיבלו כסף.

הי"ר א' שוסטק:
חברת הכנסת גאולה כהן, היושב-ראש הקודם קרא אותך

שלו מהכתב, ובכתב אין תשובות כתובות. הוא אינו יכול להשיב לך.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

גאולה כהן (התחיה):

חבר הכנסת פרוש, אתם בארץ, אבל מהמדינה ירדתם.

הי"ר א' שוסטק:

אני מומין את השר לקליטת העלייה להשיב על ההצעות לסדר-היום.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

דב שילנסקי (הליכוד):

מי מדבר עליך, הרב פרוש? מדברים על אלה ש —

שבח וייס (המעריך):

חבר הכנסת שילנסקי, אילו היה סטלין ברוסיה היית אומר אותו דבר?

דב שילנסקי (הליכוד):

הרי אני רוצה להוציא אותם.

גאולה כהן (התחיה):

הי"ר א' שוסטק:

חברי הכנסת, אני מבקש להפסיק את הקריאות. חברת הכנסת גאולה כהן — — —

חיים רמון (המעריך):

חבר הכנסת שילנסקי, אתה כברית עם גורבצ'וב.

דב שילנסקי (הליכוד):

אם גורבצ'וב נותן ליהודים לצאת, אני מכרך אותו.

שבח וייס (המעריך):

הי"ר א' שוסטק:

חברי הכנסת, רשות הדיבור לשר הקליטה. חברי הכנסת, מספיק.

גאולה כהן (התחיה):

התמונה של הרצל קצת הסמיקה.

השר לקליטת העלייה יי צור:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, המציאות היהודית מזמנת לנו שאלות סבוכות, שהתשובות עליהן אינן פשוטות, אפילו אינן חד-משמעיות, ואין לי ספק שהשאלה שהוצגה פה ומוצגת בפנינו מאז שנת 1976, שבה עברה הנשירה את קו ה-50%, הופכת להיות אחת השאלות הלאומיות המרכזיות, הנוגעות הן לתוכן קיומה וייעודה של מדינת ישראל והן למשמעות השותפות בין העם היהודי לבין מדינת ישראל.

בטרם כל ויכוח אני חושב שאנחנו חייבים לחזור ולהדגיש, שבראש ובראשונה, ובעיקר כאשר מסתמן אולי שינוי במדיניות ברית-המועצות, עלינו להתמיד ולהעמיק במאבק המדיני והציבורי למען פתיחתם של השערים.

בטרם אנקוט עמדה ואסכיר את עמדת הממשלה אומר, שנדמה לי כי אין מחלוקת בתוכנו לגבי ההכרה שהמאבק היהודי בברית-המועצות הוא מאבק לאומי. כאשר לראשונה,

אדם שיצא מארצו וכידייו ויזה לישׂראל, אנחנו נעשה הכול שהוא יגיע לישׂראל. כי ממה נפשך — מלבד כל הזכויות המתלוות למעמד הפליט, הרי נוצר הסדר שלפיו אם אדם נוסע לישׂראל הוא מאבד את זכות הפליט, הוא לא יוכל להיכנס לארצות-הברית באופן אוטומטי ויצטרך לעבור את כל מסלול הייסורים שעובר יורד או כל מהגר אחר. אבל אם יחליט לנסוע לארצות-הברית, אין לו מקום לדאגה, רק ירד מהמטוס וכבר יחכה לו שלית. זוהי זכות נצחית העומדת ליהדות המנותקת מכל קשר לעם היהודי ולישׂראל.

בוא וראה מה קרה — בשנת ה'70 יצאו מברית-המועצות 268,000 יהודים, רובם חיים בישראל, 164,000 יהודים חיים בישראל. זו היתה אחת ההצלחות הגדולות של מדינת ישראל, וזה נוקף ליכזות שתי הממשלות שהיו במדינה. שר שהיה חבר מפלגתן היה שנים רבות אחראי למשרד הקליטה בחקופה הראי.

שבח וייס (המערך):
הם היו ציונים.

השר לקליטת העלייה י' צור:
רק 6% מאלה שהגיעו לישראל עזבו אותה.

אלעזר גרנות (מפ"ם):
זו היתה עלייה ציונית.

דב בן-מאיר (המערך):
מי שנוסע עכשיו לארצות-הברית, מסכן את המשך יציאת היהודים מברית-המועצות. גם זו בעיה.

רפאל פנחסי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אפשר לשאול שאלה?

השר לקליטת העלייה י' צור:
לא, לכן, גם כשאין חשבות פשוטות, הייתי אומר שזה לא מקרה שעם אלה שמגיעים ארצה יש יכולת להידבר, ליצור את הקשר, ולא בכפייה. אבל כלי מתן עדיפות להגירה, לתנועה שכל כוחה הוא תוכן לאומי, שגם ברית-המועצות הכירה בו — אני לא יודע מי יכול להיכנס לראשם של מנהיגי ברית-המועצות ולקבוע מה הם חושבים ואומרים, אפילו אם זה תירוץ. מי מהנשים פה שהיה בברית-המועצות או דיבר עם מנהיגי ברית-המועצות לא שמע את הטענה: על מה אתם מדברים כלל? איזו תנועה לאומית? אם זו שאלת הגירה, הרי זו אינה שאלה יהודית.

אני חושב שיש אוטומטיות? בעיקר היום, כאשר 100,000 יהודים יוצאי ברית-המועצות חיים בארצות-הברית, והם ירצו להביא לשם את בני משפחותיהם, הרי זו בעיה הרבה יותר מורכבת. אבל אנחנו צריכים נקודת מוצא חדשה להיכרות עם הארגונים היהודיים במלוא האחריות והתקיפות, ולא להשלים עם מה שיתרחש.

היום, על-פי חוקי ההגירה החדשים, יש אפשרות לכן משפחה בארצות-הברית לכקש את בואו של בן משפחתו.

שבח וייס (המערך):
האם חמנע זאת?

השר לקליטת העלייה י' צור:
לא, חלילה.

גאולה כהן (התחיה):

לסדר כמה פעמים. עוד לפני יציאת היהודים תצטרכי לצאת מן האולם.

דב שילנסקי (הליכוד):
לא, הספירה מתחילה מחדש, אדוני היושב-ראש.

הי"ר א' שוסטק:
אני מבקש ממך, כאמת, אל תכריחי אותי.

השר לקליטת העלייה י' צור:
ראו מה התרחש: שלטונות ברית-המועצות ראו שיצאו 265,000 יהודים על-פי ההסדרים שהם קבעו — והם קבעו את העדיפות ואת גורם ההגירה כגורם לאומי — בקשר עם ישראל, כוויזה מישראל, אף שלא היו יחסים דיפלומטיים, ובהצהרה שאדם יוצא לישראל כדי לממש את הוריותו הלאומית. צא וראה: מהפכה שחרתה על דגלה שאין עם יהודי, שלא נתנה קיום לתרבות היהודית, הכירה באותן שנים ככך שזו אינה שאלת הגירה. ואני חוזר וטוען: באו ההסדרים שנקבעו כוויזה והפכו את הקערה על-פיה.

הרי אם נדבר בכנות, האם אנחנו יכולים לכפות על בנינו היכן לחיות? וכי במשהו משתנה חופש הבחירה? אני מכיר את ההתחכמות. אומרים: בואו נדאג לטיסות ישירות. אם יש חופש בחירה — יחליטו בלוד. למה למנוע החלטה בלוד? כמה עדיפה רינה על לוד?

שבח וייס (המערך):
כווינה יש ולדהיים.

השר לקליטת העלייה י' צור:
אולי נקים בלוד מקום שישאלו בו.

אם אנחנו עוסקים בשאלה הערכית: הצלנו 16,000 מיהודי אתיופיה. רק שליש מן היהודים שיצאו מאין נשארו בישראל. כמעט כולם עברו אותה, חלקם גדולים מהם עברו אותה. אני רואה בזה הצלחה גדולה.

למה אני טוען מה שאני טוען? הוויכוח שלי הוא עם הארגונים היהודיים. כיום שקמה מדינת ישראל, אין פליט יהודי.

גאולה כהן (התחיה):
זהו.

השר לקליטת העלייה י' צור:
חבר הכנסת גרנות, סלח לי, ההשוואה שעשית לא רק שאינה נכונה, היא גם אומללה. כאשר התדפקו יהודים על שערי מדינות — גם שערי הארץ הזאת היו נעולים. ואם כשחבר בית-המקדש אבן גולד המשיח — לאחר שהושמדה יהדות אירופה נולדה מדינת היהודים. לא יהיה עוד פליט יהודי בעולם. יהיו יהודים שלא יבחרו את ישראל כמדינתם. אבל אינני יכול להישאר שווה-נפש כאשר יהודים הם אלה המבטיחים את ההגדרה של פליט יהודי, אף שאני רוצה שותפות עם העם היהודי בגולה.

יאיר צבן (מפ"ם):
אפשר לשאול שאלה?

השר לקליטת העלייה י' צור:
לא, אסור. לכן אני אומר, וחוזר ואומר זאת לכל מנהיג יהודי בארצות-הברית: אין פליט יהודי, יש חופש בחירה, וכל אדם יכול לבחור את מקומו. אנחנו יכולים לדון בשאלה איך יש לטפל בדברים האלה להבא.

גדולה. אני רואה חלק גדול מהוויכוח היום בשאלה המדינית של מעורבות ברית-המועצות בקשר ליהודי ברית-המועצות. אני מוכן לעשות הרבה מעל ליכולת כדי להביא ליציאת יהודים ולעלייתם לישראל.

4. ובאחרונה — אני אומר: יהדות העולם צריכה להתגייס. כל כולה, כדי להבטיח משאבים לאומיים ויהודיים לקליטת יוצאי ברית-המועצות בישראל. היא צריכה לאותת שזו כוונתה ולא למלא תפקיד של מי שנראה — אני מדגיש: מי שנראה, גם אם זו לא כוונתו — כממתין לנשירה.

אני יכול לומר במלוא האחריות, שגם בקליטת יהודי אחיפיה, רוב רובם של המשאבים שהושקעו ומושקעים הם משאבי מדינת ישראל. ההידברות של ישראל עם יהדות העולם היתה צריכה לעמוד היום בראש סדר העדיפויות, ואין להסתפק באמירה חד-משמעית, שמסתתרת מאחורי שאלת חופש הבחירה ועלולה להביא לסגירה מחדש של שערים.

אייר צבן (מפ"ם):
אפשר לשאול שאלה?

רפאל פנחס (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אפשר לשאול שאלה?

השר לקליטת העלייה י' צור:
אחרי שאסיים, למשה רבנו ניתן, לפי האגדה, לכחור בין גחלים ולהטות לבין זהב מבריק. לא כולם הם משה רבנו, שבתר בגחלים ולהטות.

עוזי לנדאו (הליכוד):
הוא כתר גם בזהב, אבל הזיוז לו את היד.

השר לקליטת העלייה י' צור:
הזיוז לו את היד.

רב בן-מאיר (המערך):
הוא התחיל לגמגם והביא אותנו הנה.

השר לקליטת העלייה י' צור:
המלאך זה האדיא, ואנחנו, הארץ הזאת — הגחלים הלוהטות, גחלים לוהטות ומיוסרות לא מעט, אך בסופו של חשבון היסטורי לא רק שזה ביתו של העם היהודי, אלא זה גם המקום היחיד שבו יש ודאות להמשכיות הקיום היהודי.

אם נפתח ויכוח, נקיים אותו עם כל הסתירות הקיימות בחוכו — וקיימות בחוכו סתירות — אבל אנחנו חייבים להכריע על מדיניות, כי אנחנו עלולים להחמיץ את סיכוי היציאה וגם את הסיכוי האמיתי היחיד הקיים היום לעלייה לישראל.

אני מציע להעביר את הנושא לדיון בוועדה.

רפאל פנחס (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אדוני היושב-ראש, אדוני השר, אני מבקש להעיר הערה.

אייר צבן (מפ"ם):
אפשר לשאול שאלה?

רב שילנסקי (הליכוד):
גם אני רוצה לשאול שאלה.

היו"ר א' שוסטק:
כשריד השר מהבמה תוכל לשאול אותו, לא עכשיו.

רב שילנסקי (הליכוד):
אדוני השר, איך יכולת לנאום נאום כל כך טוב בנושא —

השר לקליטת העלייה י' צור:
אבל אני טוען שיהודי שיוצא לישראל, צריך להגיע לישראל.

יוכל נאמן (התחיה):

גאולה כהן (התחיה):

השר לקליטת העלייה י' צור:
אנחנו נכנסים למתן עדיפות להגירה, למאבק של יהודי ארצות-הברית לשוויון ערך בין ישראל לבין הגולה. אני לא שותף לאלה האומרים שהגירתם של יהודי ברית-המועצות לארצות-הברית יצרה רנסנס לארגונים היהודיים. אני חושב שיש כאן התמודדות ערכית בסיסית על שוויון הערך של הגולה.

לכן, הממשלה קבעה עמדה, ואני שמח לעמדה זו. לא רק שקיבלתי אותה, אלא הייתי בין אלה שדחפו לקבלה. אני שמח גם על ההתעוררות שיש בארגונים היהודיים. יש תנאים לשותפות בין הגולה לבין ישראל. זו אינה יכולה להיות שותפות של שוויון ערך, כי היא תיגמר בשותפות של "בכל ירושלים".

אין תשובות פשוטות, אבל אני אומר: אין לקיים את ההסדרים הקיימים. אני הייתי שותף לדיונים לא מעטים עם הארגונים היהודיים לפני שנה ולפני שנתיים. הם לא רצו לשמוע.

אלעזר גרנות (מפ"ם):
אדוני, השאלה היא באמת אל ממשלת ארצות-הברית.

רב בן-מאיר (המערך):
יש פנייה לממשלת ברית-המועצות שתיתן ליהודים לצאת, צריכה להיות פנייה אל ממשלת ארצות-הברית שלא לתת להם להיכנס.

שבח וייס (המערך):
זה אותו דבר?

רב בן-מאיר (המערך):
זה אותו דבר.

השר לקליטת העלייה י' צור:
חבר הכנסת גרנות, השאלה היא, ראשית כול, מה דעתנו על עצם העניין. גם ממשלת ארצות-הברית אומרת בכל דיון: הבעיה היא דו-שיח ביניכם לבין היהודים בארצות-הברית. ואני אומר: אין זו שאלה כשלעצמה. אני רואה בה מכלול של לפחות ארבעה עניינים:

1. כהחלט בסיס ערכי — לא פליט.

2. יהודי היוצא לישראל — צריך לעשות הכול שיגיע לישראל. הדרך פתוחה לפניו לאחר מכן לחיות בכל מקום שירצה, בכלל זה ישראל.

3. כאן יש לי ויכוח מדיני עם חלק מהחברים שדעותיהם שונות. אני חוזר ואומר: חשוב להידבר עם ברית-המועצות במאמץ להבטיח טיסות ישירות ולתאם אתה תיאום מדיני. זהו רגע הכרעה גדול בברית-המועצות בנושאים האלה. אני חושב שבצד המאמץ המדיני הנעשה בשותפות עם ארצות-הברית, עלינו לקיים את המאבק היהודי במשאומתן המדיני שלנו עם ברית-המועצות. אסור לוותר על חלקנו במשאומתן ובהידברות עם ברית-המועצות בנושא היהודי. זוהי אחריות

השר לקליטת העלייה י' צור:

הי"ד א' שוסטק:

רשות הדיבור להצעה אחרת לחברת הכנסת אורה נמיר.

שבח וייס (המערך):

הי"ד א' שוסטק:

אתה צודק, אתה רשום ראשון להצעה אחרת.

אורה נמיר (המערך):

אני מוכנה לרדת. חבר הכנסת שבח וייס, כבקשה.

שבח וייס (המערך):

לא, אין צורך.

אורה נמיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני מבקשת להסיר מסדר-היום את הצעתו של חבר הכנסת בן-שלמה.

אני רוצה לומר לחברי הבית, שאני כמעט חייבת התנצלות בפני עצמי, ואולי מעט גם בפני הכנסת, על כך שהיום אני תומכת בלב שלם בעמדת הממשלה.

השר לקליטת העלייה י' צור:

למה?

אורה נמיר (המערך):

לו באת לעתים קרובות לכנסת, אדוני השר, היית יודע למה.

השר לקליטת העלייה י' צור:

אני מכין את הקושי.

קריאות:

— — —

אורה נמיר (המערך):

לא בשל העניין, אדוני שר הקליטה, בשל הממשלה, בשל המדיניות.

רבותי חברי הכנסת, אני מתכחשת לעובדה שאנחנו, כיהודים, נמצאים בהחלט במלכודת מבחינה ערכית-יהודית. אבל, חבר הכנסת גרנות, בנושא זה שיניתי את דעתי דת-משמעית לפני ארבע שנים, כאשר הייתי בביקור בכרית-המועצות. מדי ערב, רבותי חברי הכנסת, נפגשתי עם יהודים מסורבי עלייה, ביניהם יהודים שאין כדוגמתם, שרוצים כאמת ובתמים לעלות, ורק למדינת ישראל.

אבל לא אשכח, אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, מפגש שהשתתפתי בו בביתו של פרופסור יהודי מאוד מפורסם, ולא אנקוב בשמו. היו שם עשרות. זה היה מפגש גדול ביותר, והוא התחיל בביקורת קטלנית עלינו, הישראלים, על כך שאיננו נאבקים די למען העלייה, למען יציאתם, למען זכויותיהם.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אורה נמיר (המערך):

סליחה, חבר הכנסת צ'רלי ביטון, הזמן שלי מצומצם מאוד ואני מבקשת לאפשר לי לומר את דברי.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

תבקשי מהיושב-ראש — — —

אורה נמיר (המערך):

והתגוננתי והתנצלתי וסיפרתי. לאחר מכן שאלתי אותם: רבותי, עס יד על הלב, נאמר שמתר בכורך אתם מקבלים אשרת יציאה, האם אתם, כולכם, תעלו לישראל? ואני משבחת אותם על גילוי הלב והכנות, אף-על-פי שחלק מהם נמגמו: היה ברור מעל לכל ספק, שהרוב המכריע בחדר, ואחרי כל הביקורת שהשמיע, לא התכוון כלל לעלות למדינת ישראל.

הומניות — נכון, יהדות — נכון, אבל אני שואלת את עצמי: מה זה להיות ישראלי? ואני שואלת את עצמי: מה זה להיות ציוני? בקשר לזה אני יכולה לשאול גם את עצמי: מדוע אני כאן, ואילו אותם יהודים בארצות-הברית, המטיפים לי מוסר השכם והערב, נמצאים שם ואינם חושבים כלל לעלות למדינת ישראל?

רבותי חברי הכנסת, מדינת ישראל אינה על תקן של סוכן נסיעות, המסדר אשרות יציאה ליהודים מברית-המועצות כדי שיעברו לארצות-הברית. בעיני אין שום הבדל בין יהודים המתחללים מברית-המועצות לבין יהודים המתחללים בארצות-הברית.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

אורה נמיר (המערך):

אני מצטערת, חבר הכנסת גרנות, אני לא מוכנה לקבל הטפות מוסר מאיש. אני אומרת את מה שאני מאמינה בו, ואל תאמר לי: באמת? גם אני יכולתי להגיד לך: באמת? לפי אותו מוסר, מדוע אני צריכה לחיות כאן, והיהודים החיים בארצות-הברית צריכים לחיות שם?

שבח וייס (המערך):

זה עונש לחיות — — —

אורה נמיר (המערך):

סליחה, אני חייבת להקל על יהודי בריית-המועצות להגר לארצות-הברית, אני שוללת את זכותם. תילחם למענם ממשלת ארצות-הברית ולא ממשלת ישראל.

שבח וייס (המערך):

היא גם עושה זאת.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

אורה נמיר (המערך):

שהיא תעשה זאת. אני מצטערת, זו דעתי.

גאולה כהן (התחיה):

אורה נמיר (המערך):

ואני אומר זאת בכל הזדמנות.

הערה אחרונה. אני מתביישת, רבותי חברי הכנסת, בתלות הכלכלית והמדינית של מדינת ישראל בארצות-הברית. אני מתביישת בתלות שלנו ביהדות ארצות-הברית, המטיפה לנו מוסר כיצד להתנהג ומה לעשות. כל עוד אין היא באה לחיות כאן, אין לה זכות לומר לנו כיצד אנחנו חייבים וצריכים לנהוג.

לכן, אדוני היושב-ראש, אני מקבלת בהחלט את החלטת הממשלה, אני תומכת בה, ואני מבקשת להסיר את הצעתו של חבר הכנסת בן-שלמה מסדר-היום.

הי"ד א' שוסטק:

תודה רבה. רשות להצעה אחרת לחבר הכנסת שבח וייס.

מוכן לקבל כלל. איזה לגליוס פתאום? אומר זאת חברי הטוב דב שילנסקי — ושנינו עברנו את כל הטריקים של זיוף תעודות כדי לנוע מארץ לארץ — פתאום הלגליוס חוגג פה. מי שלא חי מאחורי סורג וברית, שיזהר במדיניות הכפיייתית הזאת. תודה רבה.

עוזי לנדאו (הליכוד):

הלגליוס הזה טוב כאשר רוצים לבוא ארצה...

היור"ר א' שוסטק:

אני רוצה לשאול את המציעים. חבר הכנסת גרנות, האם אתה מסכים להצעת השר להעביר את הנושא לוועדה?

אלעזר גרנות (מפ"ם):

קודם כול תצביע על דיון במליאה.

היור"ר א' שוסטק:

דיון במליאה.

קריאה:

איזו ועדה?

היור"ר א' שוסטק:

ברור, לוועדת העלייה והקליטה.

ובכן, אתה לא מסכים.

חבר הכנסת בן-שלמה, האם אתה מסכים להעביר את הצעתך לוועדה?

שמעון בן-שלמה (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

— — —

היור"ר א' שוסטק:

לפנינו שלוש הצעות: דיון במליאה, דיון בוועדה והסרה מסדר-היום.

דב שילנסקי (הליכוד):

אני מבקש שנדון בנושא במליאה וניתן לחברים להתבטא.

היור"ר א' שוסטק:

חברי הכנסת, אנחנו נצביע קודם אם לקיים דיון או להסיר מסדר-היום. לאחר שתפול ההחלטה בקשר לדיון — נצביע אם בוועדה או במליאה.

ה צ כ ע

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא בסדר-היום של הכנסת — מיעוט

בעד ההצעה לקיים דיון

בנושא — רוב

ההצעה לקיים דיון בנושא נתקבלה.

היור"ר א' שוסטק:

עכשיו נצביע אם לקיים דיון במליאה או דיון בוועדה.

ה צ כ ע

בעד ההצעה לכלול את הנושא

בסדר-היום של הכנסת — רוב

בעד ההצעה להעביר את הנושא

לדיון בוועדת העלייה והקליטה — אין

ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של

הכנסת נתקבלה.

שבח וייס (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מתוך תמיכה מוחלטת בתוכן הצעתו של חבר הכנסת גרנות, ומטעמים שאיני צריך להסביר כאן, אני מבקש להסיר את הצעתו מסדר-היום.

שמעתי בדבריו של שר הקליטה דברים חשובים, ואני מסכים עם חלקם. יש לי ויכוח עם הממשלה בדבר המסקנות שלה, והייתי מעדיף לו הגיעה למסקנות בעניין זה תוך היוועצות רחבה גם בכנסת, אף שאין זאת חובתה. אמר ידידי, השר צור, שזה מאבק לאומי. לו היתה ליהודי ברית-המועצות זכות לפתח את חייהם הלאומיים בברית-המועצות, יכול הייתי לקבל את שיטתך, את גרסתך, אדוני השר, ואני מקבל אותה כמעט במלואה, כי גם זה מאבק אנושי, ומייד אומר על כך משפט. אבל, ראשית, גם על-פי שיטתך, שזה מאבק לאומי, הם עוברים למקום שבו יש להם זכות לפתח חיים לאומיים ולנו יש זכות להרכיב בהם ציונות.

שנית, אם יש מי שתושב, שיהודי אחד יישאר בישראל בניגוד לרצונו — סימן שהוא אינו מכיר את אופיו של היהודי. אני משיב בזאת על כמה קריאות ביניים.

על כן, אם המדיניות הזאת תצליח, נגביר את עקומת הירידה ונוסיף ממד של הרגזה על עלייתם של אלה שיבואו לכאן, לזה קוראים פה ציונות? כאילו עומד כאן מישוהו בוויכוח אתכם על הציונות. אני מתוך הכרעה אישית באתי לכאן, והציעו לי ולמשפחתי, אחרי השואה, במחנה עקורים בווקשייט, פליטות בארצות-הברית. שלא יטיפו לי פה מוסר על ציונות — הציונים המקצועיים; אינני מתכוון לשר הקליטה.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):

שבח וייס (המערך):

חברים יקרים, לסיום נימוקי — אני יודע שאני מוגבל לדבר במסגרת שלוש דקות — מה שמקומם אותי לעתים הוא, שמי שמהלכים חניף לפני היהדות החופשית האמריקנית ולא זועקים יום יום שתעלה, מבקשים את הסיוע של ממשלתם נגד יציאה חופשית של יהודים ממקום שיש בו מבחינה יהודית שעבוד. אני יודע שיש היום התרחשויות חשובות מאוד בברית-המועצות. אני מאחל לעם הסובייטי וליהודים הרוסים פריחה ושגשוג בימי גורבצ'וב.

השר לקליטת העלייה י' צור:

שבח וייס (המערך):

זהו. מי לידנו יתקע שלא יהיה שום שינוי?

על כן, חברים יקרים, לא בתושייה ולא בהתחכמות נפתור את הכביה הקשה הזאת. אינני יודע אם יש לי פתרונות ואם למי שמציעים את ההצעה הזאת אין פתרונות. אנחנו מחויבים מבחינה אנושית — ויהדות איננה אומרת vis-a-vis אנושיות, אלא היא, כמוכנים הומניים, תמצית האנושיות — לחמוך בכל רעיון של הגירה חופשית ולתמוך בעיקר בכל מגמה שעל-פיה יהודים יצאו מארצות שבהן חיו בעבר בסכנה, גם בסכנה פיזית בתקופות מסוימות, ואינני יודעים מה יהיה שם עתידם.

על כן, אינני מקבל את מדיניות הממשלה, אם כי שמעתי נימוקים כבדי משקל, ואני בטוח שבוועדה יתלבנו הדברים ליבין יסודי.

הערה אחרונה לאלה שדיברו על הוויות — זאת אינני

ז. הצעת חוק התקציב (מס' 2), לשנת הכספים 1986, התשמ"ז — 1987* (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

החלשים ושכבות הביניים, וכן כדי למנוע פיצוי הולם על אובדן ערך הכנסתם.

חברי הכנסת, הדיון היה יכול להיות שגרתי ביותר, אבל אין ספק שמה שקורה בימים אלה במערכת הבריאות, על כל אגפיה — הרופאים, האחיות, עובדי המשק והמינהל, חייב להדליק אור אדום דווקא היום, בזמן הדיון באישור התקציב הנוסף. מיותר לומר לחברי הכנסת, שסעיף משרד הבריאות נפקד מהצעת התקציב, כאילו האוצר והממשלה באים להגיד לנו שאין משבר במערכת הבריאות, הוא לא קיים, והם מתנהגים אלינו כמו אותו שליח של השולטן העות'מני, שנשלח למלטה לגבות מסים וחזר למלך ואמר לו: מלטה יוק, מלטה לא קיימת.

חברי הכנסת, אני לא רוצה, ואיני מציע לנו שנהיה תמימים ונאמין באפשרות הזאת, אני משוכנע ובטוח שהממשלה כולה מכירה היטב את המצב. הרי היא עצמה יצרה את המשבר החמור. במערכת הבריאות, אבל הממשלה, ובראשה האוצר, בתורה לה דרך מסוכנת להתמודד עם המשבר במערכת הבריאות. הממשלה החליטה לשכור את מאבק עובדי המשק והמינהל, כדי שנהגה בעניין ביחית האחיות, נראה שזו משאת נפשה של הממשלה, של אותה מדיניות, להרוס את מערכת הרפואה הממלכתית ובמקום זאת לזרז את התפתחותה של הרפואה הפרטית, הנקראת שר"פ, כפי שכבר הצליחו להטיל, למשל, את נושא הניתוחים המסוכנים בחוץ-לארץ על כתפי הציבור, כאשר הרגילו אותו לתופעה של התרמה ציבורית למען חולים שונים. אין ספק שהדבר הפך לסוג של מיסוי, ואפילו לא מיסוי רשות אלא מיסוי חובה, כאשר הכפייה אינה באמצעות חוק אלא באמצעות רגשות מוסריים ומצפון. והרי שהמשאבים של הציבור, חברי הכנסת, בכל זאת מוגבלים.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אסור לנו לתת לשר האוצר ולממשלה אפילו לנסות לשחק את המשחק הזה. את המחיר הכבד של המדיניות וההתנהגות הזאת כולנו נושלים. ככל שהזמן עובר, יזיה המחיר שנשלם גבוה יותר. אסור לנו לתת לממשלה למוטט את מערכת הבריאות. עדיף צריך להבין את האמת. אסור לקנות את הדמגוגיה הזולה של הממשלה. אסור להצדיק את השימוש בתקנות שעת-חירום וכצווי הריחוק לשבירת מאבקם של העובדים. אני יודע שעבודתם של עובדי בתי-החולים, רופאים ואחיות, עובדי המינהל והמשק, חיונית ביותר. אני יודע שזהו עניין של חיי אדם, אבל אנחנו צריכים להבין שלעובדים האלה יקרים חיי האדם לא פחות מלממשלה, אך היא מסרבת לשאת ולתת אתם ומתעלמת בצורה אכזרית ביותר מתביעותיהם הצורקות של העובדים, שחלקם מקבלים משכורות רעב. הממשלה היא האחראית להידרדרות הזאת והיא אחראית לסכנה לחיי אדם ולסכנת ההתמוטטות של מערכת הבריאות.

אני מאשים את הממשלה שהיא פועלת בצורה עקבית וממושכת להריסת מערכת הבריאות הציבורית. לממשלה אין האומץ להגיד את האמת הקשה הזאת לעם, אבל היא פועלת ללא הרף בכיוון הזה. מה שעומד על הפרק אינו רק מאבק עובדי המינהל והמשק, העניין העומד בפני מבחן גורלי הוא זכותם של העובדים להיאבק למען תביעותיהם הצורקות באמצעים דמוקרטיים, זכותם של העובדים לחיות בכבוד,

היור"ר א' שוסטק:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף ה' בסדר-היום: הצעת חוק התקציב (מס' 2), לשנת הכספים 1986, התשמ"ז — 1987. יביא את ההצעה חבר הכנסת יגאל כהן בשם ועדת הכספים.

יגאל כהן (בשם ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבד להביא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את חוק התקציב (מס' 2) לשנת הכספים 1986, התשמ"ז — 1987.

הצעת התקציב הנוסף המקורית הסתכמה ב־3,209,000 אלפי שקלים חדשים, אבל בשלב הדיון בוועדה נוסף, בעקבות הפיתוח, סכום של 37,400 אלפי שקלים חדשים לתקציב הביטחון, וכך סך התקציב הנוסף הוא כעת 3,246,400 אלפי שקלים חדשים. סכום דומה נוסף מסעיף מלוות ומענקים מארצות-הברית, בצד ההכנסות.

על-פי אומדן, סך ההכנסות יגדל ב־3,338,600 אלפי שקלים חדשים, אבל בהתחשב בהפחתה של 92,200 אלפי שקלים חדשים מהמקדמה של בנק ישראל, גם ההכנסות יגדלו כמו ההוצאות ב־3,246,400 אלפי שקלים חדשים.

כמעט מחצית גידול ההוצאה מיועדת להחזר תובנות פנים בצד ההכנסות, יותר ממחצית הגידול הוא בסעיף מסים.

למעשה, התקציב הנוסף הוסבר בפרוטרוט בחוברת שהונחה על שולחן הכנסת וכן עליירי סגן שר האוצר בעת שהביא אותו לקריאה ראשונה.

לכן אני מציע, אדוני היושב-ראש, לאפשר כעת למסתייגים — חברי הכנסת יאיר צבן, תופיק טובי ומתתיהו פלר — לנמק את הסתייגויותיהם.

היור"ר א' שוסטק:

תודה רבה. לסעיף 1 — הסתייגויות של חבר הכנסת תופיק טובי. ינמק אותן חבר הכנסת צירלי ביטון.

צירלי ביטון (החידת הדמוקרטיה לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ההסתייגויות לחוק התקציב הנוסף (מס' 2) — חברי הכנסת, את הנוהג הפסול הזה של הגשת תקציב נוסף הצליחו הממשלות להשריש במיוחד מאז המהפך ב־1977. אנו התנגדנו תמיד לכל התהליך הזה של הגשת התקציב הנוסף, הן מסיבה עקרונית והן מסיבות פורמליות, שיש להן בודאי השלכה על מהות התקציב ועל ההתייחסות אליו.

הגשת תקציב נוסף משמעותה, בראש ובראשונה, פריצת המגבלות שהוטלו על הצעת התקציב המקורית. לכן, אין פלא שההתייחסות לחשיבות המקורי פחותה יותר, כי אם לא מכבדים את סעיפיו הרי אפשר להסדיר את האי-סדרים הנובעים מאי-כיבוד זה על-ידי הצעת התקציב הנוסף, ואז, עברין התקציב שוב לא יהיה עברין, ובעצם זהו המקום היחיד שמתבצע בו הלכנת ההון השחור, ההון הלא-מאושר.

הנקודה השנייה החשובה בעניין זה היא, שהתקציב הנוסף חושף בעצם את הריקנות שיש במדיניות הממשלה המוצהרת, שלפיה הממשלה פועלת לכלימת האינפלציה. אנחנו יודעים שסממה זו הפכה להיות כלי יעיל לשחיקת שחרם והכנסתם של

צד"ל שבו נחקרים חשודים — אינני יודע כמה הם חשודים, בכל אופן הם מוגדרים כחשודים — והם נחקרים בצורות אכזריות ביותר ובנוכחות אנשי צה"ל. ביקשתי משר הביטחון לבקר במתקן כדי להיווכח אם אומנם מקיים תקציב המדינה מתקן ששמו יצא לדיראון ברחבי העולם. על בקשתי נעניתי במסמך, שהוא העתק ממכתב רשמי שנשלח לצלב-האדום. במסמך זה כתוב, בין השאר: "החל מ־14 בינואר 1985 ישראל חדלה להיות אחראית לקיום החוק והסדר בכל חלקי לבנון". בהמשך נאמר: "אנו מאמינים כי צד"ל עושה מאמצים ניכרים לשפר את היחס לעצורים". לפיכך, מי שמעוניין בפרטים על פעולות צד"ל צריך לפנות אליו במישרין. על יסוד עמדה זו, כמובן, אם חבר כנסת מישאל רוצה לבקר במתקן בדרום-לבנון, המופעל על-ידי צד"ל, ולראות מה נעשה בו בכספי המדינה, עליו לפנות אל הארגון הסוכרני, העצמאי, הנקרא צד"ל. איך פונים אליו? אינני יודע. אולי באמצעות שגרירות שמוחזקת על-ידי צד"ל בישראל? או אולי יש איו תיבת רואר שלו בישראל?

בקצרה, נמצאה הדרך להוציא כספים מתקציב הביטחון בלא שתהיה אפשרות לפיקוח ולביקורת. לצורך הזרמת כספים לצד"ל הכנסת מתבקשת להצביע ולאפשר חוספת לתקציב הביטחון. אבל לצורך ביקורת על הנעשה בכספים האלה מוצג השקר השקוף שצד"ל הוא גוף עצמאי כביכול ואין לישראל כל ביקורת על הנעשה על ידו.

אני רוצה להזכיר לחברי הכנסת, שלעיקרון החשוב, שאין מיסוי ללא ייצוג, יש את תאום והוא העיקרון, שאין הוצאת כספים ללא פיקוח פרלמנטרי. הוצאות המדינה על צד"ל נעשות באופן שאינו מאפשר פיקוח, השאלה, איך ומדוע חוקרים חשודים כבינת-אלי-בל מספיק חשובה ועקרונית, ואם אי-אפשר לקבל עליה חשובה באמצעות ביקור במקום, יש למנוע את המשך החזקתו של הגוף הזה בכספי המדינה.

לכן, אני מציע לכנסת לאשר את הודעת הסכום של 3.6 מיליוני ש"ח, כדי להפסיק את התמיכה בצד"ל. תודה.

היו"ר א' שושטק:

תודה. חבר הכנסת צבן, אומנם אנחנו צריכים להצביע תחילה על סעיפים 2 ו-3, שלהם אין הסתייגויות, אבל אני חושב שמוטב שנדבר את כל ההסתייגויות גם יחד ואחר-כך נצביע. רשות הדיבור לחבר הכנסת צבן להנמקת ההסתייגויותיו.

יאיר צבן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הדיון על התקציב הנוסף הוא, בדרך כלל, גם פרוודור לדיון על התקציב הבא, אבל השעה והנסיבות אינן מפתות לשהות בפרודור הזה יותר מדי זמן.

מקור התקציב הנוסף הפעם, בהבדל ממרבית הפעמים הקודמות, אינו בהזרמה, אינו בהדפסת כספים על-ידי בנק ישראל. מקור התקציב הנוסף הפעם הוא בעיקר מגדול מאוד משמעותי של הכנסות מממשלה ממסים. היסבה לכך היא בעיקרו של דבר בלימת האינפלציה, ועליה מיתוסים כמה וכמה תיקונים בחוקי המסים.

הלקח החיובי הזה מבלימת האינפלציה ומהשלכתה על התחלוקת ההכנסות ממסים וגם על היקף ההכנסות ממסים חייב להיחזק עמוק בתודעה שלנו. אחד הלקחים החשובים היה, שצריך את ההישג הזה, שהושג במחיר חברתי כבד, ובסיוע נסיבות בין-לאומיות שספק אם תחזורנה על עצמן — סיוע אמריקני בהיקף כזה, תנאי סחר בין-לאומיים מוצלחים כאלה, ירידה דרמטית כזו במחירי הדלקים ובמחירי חומרי

זכוחו של העם לקבל את השירותים האלמנטריים. עקשנותה של הממשלה וסירובה להצעת ההסתדרות, לתת 100 שקלים חודשים לעובדים כמקדמה, כלי שום התחייכות לעתיד, רק מוכיחה את מה שאמרתי.

אני קורא לכל חברי הכנסת לתבוע מהממשלה להיענות לתביעותיהם של עובדי המינהל והמשק, צריך לפעול כבר עכשיו כדי להציל את מערכת הבריאות לפני שיהיה מאוחר מדי.

לסיים, חברי הכנסת, אני רוצה לקרוא לשרת הבריאות — ואני מכבד את עמדתה כעניין מערכת הבריאות — אני רוצה לקרוא דווקא לה לקום ולהתפטר. חברי הכנסת, בשנים האחרונות אנחנו עדים לתופעה מעניינת — שרים, ובמיוחד שרי הבריאות, חוקפים את מדיניות הממשלה הנוגעת למשדרס, אבל ממשיכים לשבת בממשלה, אותה ממשלה שהורסת את המערכת שהם מופקדים על תפקודה התקין והמוצלח. אני תובע משרת הבריאות לקום ולהתפטר כמחאה על הפשע הזה שמבצעת הממשלה נגד מערכת הבריאות, אם זו חשובה לה כל כך.

אדוני היושב-ראש, בשתי ההסתייגויות שלנו אנחנו דורשים לקצץ בתקציב הביטחון ולהעביר את הסכומים הללו למשרדי הרווחה.

היו"ר א' שושטק:

תודה רבה. באותו סעיף — הסתייגות לחבר הכנסת מתתיהו פלד.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, שני התיקונים המוצעים על-ידי באים לשלול מתקציב משרד הביטחון חלק ניכר מן הסכום שמשלם משרד הביטחון בשביל קיומו של צד"ל — צבא דרום-לבנון. אינני יודע בדיוק את שיעורו של חלק זה, כיוון שהסכום שצד"ל נותן לצד"ל הוא סוד. הדבר הוא סוד עד כדי כך שאי-אפשר לדעת בדיוק מה הם הסכומים המועברים על-ידי משרד הביטחון כדי לקיים את צד"ל. אגב, אינני יודע מדוע זה סוד: לפי כל קריטריון מקובל זה לא צריך להיות סוד. זהו סכף שניתן לאנשים שהמצוינים שבהם מצטיינים בהכרחות של סמים ושל חשדות אסורות, אבל לצורך הדיון בכנסת, מכל מקום, זהו סוד.

צריך לציין שמר מנחם הורביץ הכותב ב"הארץ" יודע לספר, כי 2,500 חיילי צד"ל מקבלים בין 100 ל-120 דולר לחודש, ויש דרישה בצה"ל להעלות את המשכורות כיוון שזה לא מספיק להם, והם עורקים משורות הצבא בזה אחר זה. הצנזור לא פסל את פרסומו של הסוד הזה, ואני מקבל את הנתיבים שפורסמו כנתיבים. הדיעה גם לא הוכחשה.

ובכן, לפי הנתיבים שפורסמו, מעביר כנראה משרד הביטחון לצד"ל לצורך חלוקת משכורות כ-4.5 מיליוני דולר לשנה. אני הצעתי להפחית מתקציב משרד הביטחון 3,600,000 שקל חדש, מתוך הנחה שאם מופחת הסכום הזה מן התקציב, לא יהיה אפשר להמשיך ולקיים את צד"ל. ההצעה הזאת לא באה כדי לבטא את התנגדותי הנחרצת למדיניות הממשלה כלפי דרום-לבנון, אלא כדי להדגיש את העיקרון הנוגע ליחס שכן הוצאות ממשלתיות לבין פיקוח פרלמנטרי.

צד"ל מוחזק בכספי המדינה. כלל גדול הוא, שכל פעולה הנעשית בכספי המדינה נתונה לביקורת הכנסת ולפיקוחה. אבל, הנעשה בידי צד"ל ועל-ידי צד"ל איננו נתון לפיקוח. הנה דוגמה: נודע לי כי בבית-אלי-ג'יבל פועל מתקן חקירות של

סוגה בשושים אם המוטו של התוכנית שלה ושל התקציב יהיה המשך הטיפול בשכר כמוקד עיקרי להכרזה כלכלית ופגיעה בשירותים הציבוריים ובהסדרי הרווחה.

היו"ר א' שוסטק:

רשות הדיבור לחבר הכנסת יגאל כהן לדברי תשובה בשם ועדת הכספים.

יגאל כהן (כשם ועדת הכספים):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, אשר להסתייגויות בקשר לצד"ל ולתקציב הכיטחון, דומה שרק אחדים בבית הזה לא מבינים את הצרכים האלמנטריים של מערכת הכיטחון ואת החשיבות שממלא צד"ל בהבטחת אזור החיץ כדרום לבנון וכביטחון הגליל.

אני מבין כיצד נוגעות כל ההסתייגויות של ידידי חבר הכנסת צבן, עם כל האיתותים שלו, לנושא של התקציב הנוסף. כל הנושאים של שירותי הרווחה והתוספת של תקציבי הרווחה מקומם בדיון על תקציב, שכבר התקיים בוועדת הכספים ויתוויר בוודאי למלאה. לכשיחזור, יהיה אפשר להשמיע את ההסתייגויות.

אינני רוצה לחזור ולומר, שבנושא השכר ובנושא תקציבי הרווחה, נדמה לי שחבר הכנסת יאיר צבן לא דייק; לצערי הרב, לפחות לא בנושא השכר שאנחנו יודעים שהוא חוזר לרמתו הריאלית. נחזור לוויכוח הזה בדיון על התקציב.

יאיר צבן (מפ"ם):
עורבא פרח.

יגאל כהן (כשם ועדת הכספים):

הערה אחרונה כעניין שבו יש לי הסכמה אתך, והשמעתי אותה קודם בדיון בהצעה שהעליתי לסדר-היום, בנושא הריבית. השמעתי אותה גם בוועדה וגם במליאת הכנסת היום. בהצעה שלי לסדר-היום לשר החקלאות — אני מקווה שנגיע להסכמה מקיר אל קיר בוועדת הכספים, וגם במליאת הכנסת ועל דעת הממשלה, ונביא לכך ששיעור הריבית כמשק לא ייקבע בלעדית על-ידי בנק ישראל אלא על-ידי הוועדה המייעצת של בנק ישראל או גורם ציבורי אחר, כדי שכל גורמי המשק היצרניים יהיו שותפים בקביעה. הדבר אינו צריך להיעשות כאישון לילה, כמו ההחלטה על פיתוח או על העלאת מחירי דלק. נושא זה שווה דיון ציבורי, ונקיים אותו, אבל זה איננו נוגע להסתייגות הזאת.

אני מציע לדחות את ההסתייגויות ולהעמיד את הצעת החוק להצבעה בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

היו"ר א' שוסטק:

רבותי, אנחנו ניגשים להצבעות. לסעיף 1 יש הסתייגות של חבר הכנסת צירלי ביטון.

ה צ כ ע

בעד התיקון של חבר הכנסת

צ' ביטון לסעיף 1 — מיעוט

נגד — רוב

התיקון של חבר הכנסת צ' ביטון לסעיף 1 לא

נתקבל.

היו"ר א' שוסטק:

לאותו סעיף יש הסתייגות של חבר הכנסת פלד.

הגלם. צריך לשמור מכל משמר על ההישג הזה. אבל, נראה לי, שהממשלה החליטה שלא לעמוד על המשמר בכמה תחומים. ואני, באופן טבעי, כן רוצה לעמוד על המשמר.

אני רוצה לומר קודם כול כמה מלים על נושא הריבית. מה שבנק ישראל עשה — ואינני מאמין שבנק ישראל עשה זאת ללא תיאום עם שר האוצר, ובוודאי לא בניגוד לעמדתו של שר האוצר — העלאת הריבית הריאלית מ-19% ל-31%, זו שעוררייה שאינה מתקבלת על הדעת. וזה אחרי ששילמנו ואנחנו משלמים את המחיר על הריבית המטורפת שאין לה משל ודוגמה בעולם. זוהי עלייה בשיעור יחסי של 66% בהינף יד. כנראה היו תחזיות על התייקרויות, שהיו גבוהות מאלה שהיו בפועל. לא צריך ללכת עם הראש בקיר ולהמשיך את המהלך הזה, שהמחיר הכלכלי והחברתי שלו הוא מחיר כבד מדי. זאת אומרת, שהעלאת הריבית כמקום ריסון האינפלציה תגדיל, לטענת בנק ישראל, את העלויות, והגדלת העלויות תביא להוציא אינפלציונים חדשים.

אני מציע לא לחזור על השגיאה שמבקר דוח בנק ישראל האחרון.

אני מציע בהסתייגויות שלי להגדיל, לצערי באופן סמלי, את התקציב לשירותים הציבוריים מעבר למה שמוצע כאן. אני חייב לייחד כמה משפטים על תחום החינוך ועל תחום הבריאות.

הוויכוחים על תחומי החינוך והבריאות מתמקדים בכמה עשרות מיליוני שקלים לכל משרד. חברי הכנסת, אני רוצה שדע את האמת, ועל אילו פרופורציות מדברים כאן. כאשר משרד האוצר ומינהל הכנסות המדינה מעלים כדעתם להציע רפורמה במיסוי, והעלות האמיתית שלה לשנה הבאה היא 800 — 900 מיליון ש"ח — ואני יודע שהם ייסוגו ממנה; התוכנית הזו שאין בלחה כבר נתבלתה. אבל אלה הם סדרי הגדול. 700 — 800 מיליון ש"ח — אז אין 24 מיליון ש"ח לחינוך? ואין כמה עשרות מיליוני ש"ח לבריאות?

נכון, במערכת הבריאות יש הרבה עיוותים. יש לחקן אותה. יש לארגן אותה מחדש. ואולם, אי-אפשר לארגן מערכת מחדש תחת לחץ תקציבי כזה. זה הפרדוקס. לעולם לא נצליח לארגן את המערכת מחדש תחת לחץ תקציבי כזה. אנחנו הורסים את המערכת. כדי לארגן מערכת מחדש, ובתחום הבריאות זו מלאכה קשה מאוד, יש להכין את תוכנית הרה"ארגון ולבוא למערכת עם תקציב נוסף, שהוא תנאי לרה"ארגון ותנאי להסדרים חדשים במערכת. ואילו מה שעושה הממשלה, זוהי הליכה בכיוון ההפך.

היא דחקה ציבור של עובדים, שאיש לא תולה בהם את ה"אשמה" הנוראה שיש להם שכר הוגן, ואין צורך לומר שכר גבוה. היא דחקה אותם לפניה, חברי הכנסת. משום שהיא בונה כמעט את כל התוכנית הכלכלית שלה על סעיף אחד: שחיקת השכר וכלימתו. ואם זה הדיבר הראשון בעשרת הדיברות של התוכנית הכלכלית, מוכן שיש רחיצה. אז אתה כבר לא יכול לדון בתביעת שכר לגופה, ואתה אומר: אם אענה לזה אצטרך אולי להיענות גם לזה, וכל התוכנית תתמוטט.

לולי היתה התוכנית כלכלית נבנית ונשענת רק על סעיף אחד, לולי נסמכה באופן כללי צודק רק על נושא השכר, היה מרחב התמרון שלה יכול להיות גדול יותר מבחינה עניינית.

אני מציע, חברי הכנסת, להצביע בעד ההסתייגויות האלה לא כל כך מפני שהן ישפיעו על התקציב הנוסף, כמו מפני הצורך לאותחל לממשלה לקראת התקציב הבא, שדרכה לא תהא

חוברת י"ט, ישיבה ש"ב

— הצעת חוק התקציב (מס' 2), לשנת הכספים 1986; הצעת חוק יחסי ממון בין בני זוג (תיקון) —

התיקון של חבר הכנסת י" צבן לסעיף 23
בריכוז התוספת הראשונה לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת י" צבן לסעיף 45
בריכוז התוספת הראשונה לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת י" צבן לסעיף 84
בריכוז התוספת הראשונה לא נתקבל.

היו"ר א' שוסטק:

ההסתייגויות של חבר הכנסת צבן לריכוז התוספת הראשונה לא נתקבלו.

לאותו ריכוז יש הסתייגויות לחבר הכנסת תופיק טובי.

ה צ ב ע ה

התיקונים של חבר הכנסת ח' טובי לריכוז התוספת הראשונה לא נתקבלו.

היו"ר א' שוסטק:

לאותו ריכוז יש הסתייגויות לחבר הכנסת פלד.

ה צ ב ע ה

התיקון של חבר הכנסת מ' פלד לסעיף 15
בריכוז התוספת הראשונה לא נתקבל.

היו"ר א' שוסטק:

אני מעמיד להצבעה את ריכוז התוספת הראשונה לפי הצעת הוועדה.

ה צ ב ע ה

ריכוז התוספת הראשונה, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר א' שוסטק:

אנחנו עוברים להצבעה בקריאה שלישית.

ה צ ב ע ה

חוק התקציב (מס' 2) לשנת הכספים 1986, התשמ"ז — 1987, נתקבל.

ה. הצעת חוק יחסי ממון בין בני זוג (תיקון), התשמ"ז — 1987 *

(קריאה ראשונה)

אשר קשר הנישואין ביניהם הסתיים, אלא אם הסכימו ביניהם אחרת, כידוע, ברוב המקרים אין זוגות שנישאים עורכים הסכם ממון ביניהם. אני מצטרף להצעה של "נעמת", שזוגות שנישאים יערכו הסכם ממון ביניהם.

נקודת התורפה העיקרית של החוק, ואותה אני מציע לתקן, היא מועד ביצוע האיוון. על-פי סעיף 5 לחוק, מועד ביצוע האיוון הוא עם פקיעת הנישואין. פקיעת נישואין אפשרית בשתי דרכים בלבד: מותו של אחד מבני הזוג או גירושין. גירושין, כידוע, ניתנים לביצוע רק מרצונם החופשי של הצדדים. גם אם בית-הדין הרבני, שלו הסמכות הבלעדית

ה צ ב ע ה

בעד התיקון של חבר הכנסת מ' פלד לסעיף 1 — מיעוט

נגד

— רוב

התיקון של חבר הכנסת מ' פלד לסעיף 1 לא נתקבל.

ה צ ב ע ה

סעיף 1, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר א' שוסטק:

לסעיפים 2 ו-3 אין הסתייגויות.

ה צ ב ע ה

סעיפים 2 — 3 נתקבלו.

היו"ר א' שוסטק:

לריכוז התוספת הראשונה יש הסתייגויות לחבר הכנסת יאיר צבן. אני מעמיד להצבעה את ההסתייגויות.

יאיר צבן (מפ"ס):

עקרונית, אני מבקש לא להצביע על כל ההסתייגויות ביחד אלא סעיף סעיף. יכול להיות שחבר הכנסת רמון רוצה לתמוך בהסתייגויות בעניין קצבאות נכים, למשל.

היו"ר א' שוסטק:

כדי לחסוך זמן, לא אתווכח. אבל אתה הצעת כמה הסתייגויות לריכוז התוספת הראשונה. אתה רוצה שנצביע אחת אחת?

יאיר צבן (מפ"ס):

כן.

היו"ר א' שוסטק:

נצביע על כל ההסתייגויות בנפרד.

ה צ ב ע ה

התיקון של חבר הכנסת י" צבן לסעיף 15
בריכוז התוספת הראשונה לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת י" צבן לסעיף 18
בריכוז התוספת הראשונה לא נתקבל.

היו"ר א' שוסטק:

אנחנו עוברים עכשיו לסעיף האחרון בסדר-היום: הצעת חוק יחסי ממון בין בני זוג (תיקון), התשמ"ז — 1987, מאת חבר הכנסת חיים רמון. חבר הכנסת רמון, בבקשה.

חיים רמון (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הצעת החוק שאני מביא היום לקריאה ראשונה מטפלת באחת הבעיות הקשות והכאובות הנוגעות לתהליך הגירושין. חוק יחסי ממון בין בני זוג עינן בספר החוקים הלכה שאותה קבע בית-המשפט העליון, ולפיה התקיים הסדר של איוון משאבים בין בני זוג

* רשומות (הצעת חוק, חוב' 1821).

הצעה זו מאפשרת, כמובן, סמכות לבתי-הדין הרבניים בעניין איוון המשאבים בדיוק כמו לבית-המשפט המחוזי. זאת אומרת, הסמכות המקבילה נשארת, והיא איננה סותרת את הסמכות של בתי-הדין הרבני לדון בענייני נישואין וגירושין.

אני סבור, שהצעת חוק זאת תקל על רבים, ובכוונה לא הצעתי מבחנים או תנאים לכיצוע מוקדם של איוון משאבים. ידידי חברי הכנסת מהסיעות הדתיות, ייתכן שבדיון בוועדה, אחרי הקריאה הראשונה — אני מקווה שכולנו נתאחד סביבה — נשכ בוועדת החוקה, חוק ומשפט ונציע מבחנים אשר יסירו מלב חברי הכנסת הדתיים את החשש שהחוק הזה, יפגע בדברים שאינכם מוכנים שהוא יפגע בהם, ונרדן במבחנים. למשל, מבחן אחד — הוגשה בקשה לגט. מבחן שני — אין משקיבת משותף. מבחן שלישי — עבר זמן מסוים מהיום שבו הוגשה בקשה, ובני הזוג אינם חיים יחד — מבחנים ממבחנים שונים שאפשר לדון בהם ולדבוק אותם.

אני חושב שגם בתי-הדין וגם בתי-המשפט ייטיבו לקבוע את הנסיכות המתאימות. אבל אם ירצה מישהו שנקבע את זה בחוק, אני מוכן שנדון גם בכך.

לדעתי, החיים הם דינמיים, ורצוי לתת גם לדין וגם לשופט להכריע בכל מקרה לגופו. לפי מיטב הניסיון שהצטבר עד היום ועוד יצטבר.

אני מבקש מן הדוברים לתמוך בהצעת החוק הזאת ולהעביר אותה לדיון בוועדת החוקה, חוק ומשפט לקראת הכנתה לקריאה שנייה ושלישית.

היו"ר א' שוסטק:
תודה רבה. הדיון הוא אישי במסגרת של חמש דקות לכל דובר. אני כבר רואה שלא נוכל היום לסיים, כי נצטרך להפסיק את הישיבה בשעה 19:30. אולי חבר כנסת אחד יוכל להשתתף בדיון.

ראשונה רשומה לדיבור חברת הכנסת חייקה גרוסמן — היא איננה באולם; חבר הכנסת דוד צוקר — איננו באולם; חבר הכנסת יאיר צבן — גם הוא איננו באולם. אני מומין את חבר הכנסת יצחק ארצי, שיהיה הראשון והאחרון בדיון הערב. בבקשה.

יצחק ארצי:
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מאחורי הצעתו של חבר הכנסת חיים רמון עומדת פילוסופיה, והפילוסופיה היא ליברליזציה כחוסן הגירושין. אנחנו חיים בתקופה שבה מוסד הנישואין מתערער. יש הסדרים — — —

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):
דבריו הוא הכתיש במפורש שיש כוונות כאלה.

יצחק ארצי (המערך):
תיכף תראה שאין סתירה בין הדברים.

כפי שחבר הכנסת רמון אמר, יש חקיקה המסדירה את שאלת הנישואין ואח שאלת הגירושין. ואנחנו יודעים שבנושא גירושין אפשר לפנות לשתי אינסטנציות. ההצעה איננה קשורה לנושא זה, אלא לבטיה אנושית: האם חלוקת הרכוש צריכה להתבצע אך ורק לאחר הגירושין, או בנסיבות מסוימות אשר בהן מחליט בית-המשפט. לפי קריטריונים שייקבעו בחקיקה הזאת — במקרים שאנחנו יודעים שהם מוצדקים, למשל, כאשר יש בעיה כלכלית חמורה והאי-חלוקה והסתבת הורסת את החיים, יוצרת מתח, יוצרת עוינות ושנאה בין שני בני הזוג — האם לא רצוי שבמקרים כאלה, כאשר הפרוצדורה של

לדון בעניין, ועל כך אינני חולק, מחליט כי על הבעל לתת גט, אין לו כוח חוקי או הלכתי להכריז על הזוג כעל גרוש.

מצב חוקי זה יוצר לעתים סיטואציות קשות, ועמן ברצוני להתמודד עלידי חוק זה. כוונתי לאותם בני זוג החיים הלכה למעשה בפירוד מוחלט, מנהלים משקיבית נפרדים, לעתים פסק-דין רבני המצווה גירושין תלוי ועומד מעל ראשיהם, אך אין אפשרות לחלק את הרכוש כשל סרכנותו של אחד מבני הזוג — זה שמחזיק ברכוש, כמובן.

המצב הנוכחי פותח פתח לסחטנות מצד בן הזוג המסרב להיפרד מן הרכוש, ועל-פי הרוח הסוחט הוא הגבר, שבא לאשתו ואומר: תני את הרכוש ותקבלי את הגט. לעתים האשה נאלצת לקבל דרישה מרושעת זו, כי אם לא כן היא צפויה לחיי עניינות. ובחיים כאלה היא מנותקת, מחד גיסא, את קשריה עם בעלה, ומאידך גיסא, אין היא יכולה לפתח כל קשר עם בן זוג אחר.

בדיון בקריאה הטורומית פנה אלי שר המשפטים וביקש שנמתין עד שוועדה שמונחה לטפל בנושא זה תגיש את מסקנותיה. והנה, בדצמבר הגישה הוועדה, כראשות כבוד השופט שינברג, את המלצותיה בנושא זה. דברי הוועדה ביחס לסעיף שאני מציע לחקן הם חד-משמעיים, וברשותכם אצטט רק משפט אחד: "הואיל והחוק קובע את חלוקת הרכוש אך ורק עם פקיעת הנישואין, ומכיוון שענייני הרכוש של מרכיב הזוגות מוסדרים שלא באמצעות החוק, והחוק אינו יכול לסייע לבן הזוג המקופח, יש לאפשר את מימוש הסדר איוון המשאבים. במקרים מתאימים, גם לפני מועד פקיעת הנישואין". בין השאר, בגלל פגם קשה זה בחוק, מגיעה הוועדה למסקנה כי, וזה ציטוט, "חוק זה לא הוכיח את עצמו". הכוונה לחוק יחסי ממון. ואלה דברי ועדה של מלומדים, ובהם, אגב, כמה חברים דתיים ידועי שם.

בנקודה זו אני רוצה לפנות בעיקר אל חברי הכנסת הדתיים. בדיון שהתקיים בעקבות הקריאה הטורומית בוועדת החוקה, חוק ומשפט העלו בפני חברי הכנסת הדתיים את החשש, שהצעה זו תביא לכרסום כמעמדם של בתי-הדין הרבניים. אני רוצה לציין ולהדגיש, כי לדעתי אין הדבר כך: אולי אפילו להיפך — ייתכן שבסופו של חשבון הנהגת תיקון זה תמנע ביום מן הימים פגיעה בייחודיות סמכות השיפוט בענייני המעמד האישי שיש כיום לבתי-הדין.

אני חושב שאין צורך להרחיב את הדיבור על כך שעוד בראשית שנות ה-50 הכירה המדינה בצורך שעניינים אלה ייעשו לפי הדין העברי. לצערי, אי-אפשר לומר כי המערכת פעלה ללא חקלות. הבעיה שאני מציג היום, למשל, היא חקלה גדולה, ולא בכדי עולים וגוברים הקולות המבקשים לפגוע בייחודיות השיפוט בבתי-הדין.

בשום פנים ואופן אינני מתכוון באמצעות החוק הזה להתערב בסוגיה המורכבת והמסובכת הקשורה בסמכויות בתי-הדין הרבניים. את הדיון בשאלה זו נעשה כאשר נדון באופן כולל כדוח שינברג ובהצעות שקיימות, והן קיימות, ולא באמצעות החוק שבא לחקן חקלה שהיא מצומצמת מבחינת הפגיעה — אם יש בכלל פגיעה — בבתי-הדין הרבניים מצד אחד, וגורמת סבל רב לצרכי גדול של אורחים, ובעיקר אזרחיות, במדינת ישראל. מצד שני.

אני מבקש מאוד דווקא מחברי הכנסת הדתיים לקחת לחשומת-לבם את העניין הזה ולהבין, שאין כוונה לפגוע בבתי-הדין הרבניים באמצעות החוק הזה. אמרתי זאת גם בדיון בוועדת החוקה, חוק ומשפט.

אני בכלל חושב, שכנושא הנישואין אנחנו צריכים אולי להכניס את עניין הייעוץ לקראת נישואין. האגודה שהזכרתי עוסקת גם בדברים אלה. אני יודע שאנשיה מרצים במתחג"סים וכבתי-ספר והם גם מעניקים ייעוץ פרטי לכל פונה. לצערי, הממשלה לא תומכת בהם די, וגם לא עיריית תל-אביב.

אני חושב שההסדר הזה הוא הסדר אנושי, והוא יסיר לחצים מהמוסד הדתי, משום שככל הנוגע ליסוד האזרחי — זה יכול להיות מוסדר גם על-ידי בית-המשפט המחוזי, על-פי מעמד שאנו מעניקים לו. זה מסיר קצת לחץ ומאפשר דיון בלא הלחץ שנושא הרכוש יוצר.

אני חושב אפוא שזו הצעה טובה, ואנחנו צריכים להתאחד סביבה ולתת לתיקון הזה לעבור.

היו"ר א' שוסטק:

חברי הכנסת, המשך הדיון יהיה בישיבה אחרת.

הישיבה הבאה תתקיים מחר בשעה 11:00. ישיבה זו נעולה.

הגירושין מתבצעת לפי החוק אשר מסדיר את הנושא הזה, האם לא רצוי תיקון קל בחוק שיאפשר חלוקת הרכוש כאקט רכושי ולא כעניין של גירושין — אנחנו יודעים שבדרך כלל במשפטי גירושין ידו של הגבר על העליונה ולא פעם אחת מצב זה מנוצל לסחיטה. אם אפשר להגיע להסדר, למה לא להגיע להסדר כנושא זה, אשר אינו ביסודות החקיקה המסדירה את עניין הגירושין?

אני יודע שיש אנשים שאומרים: הקלה כזאת תביא לידי ריבוי גירושין, ואין כן הדבר. הרי הגירושין אינם עניין של הקלה או של אי-הקלה, הגירושין הם תוצאה של מצב אשר מתפתח בדרך כלל כמשך הרכה זמן. אני בעד זה שאנחנו נכביר קצת על הגירושין. למשל, אינני מוכן להסתפק בכך שבדיון הראשון בית-המשפט הרבני שולח את הזוג ל"שלום בית", כי זה אקט פסיכי שאחריו לא קורה דבר. הייתי רוצה שנסדיר ש"שלום בית" יתבצע באמצעות ייעוץ פסיכולוגי. אני מכיר את פעילותה של "האגודה למען המשפחה" בתל-אביב, המנסה לבדוק אם אכן המצב ניתן לתיקון או שהוא אבוד. הסדר כזה לא יקל את הפרידה.

הישיבה ננעלה בשעה 19:29.